

PTÁCI *holen* NÁS

4/2004

ČTVRTLETNÍK PRO ORNITOLOGY, OCHRÁNCE PŘÍRODY A MILOVNÍKY PTÁCTVA

ÚVODEM

Vážení čtenáři,

stalo se smutnou tradicí omlouvat se na tomto místě za zpoždění právě vycházejícího čísla časopisu. Důvody bývají obvykle velmi podobné. Tentokrát jsou hlavním důvodem jak potíže technického rázu (zajištění počítačového zpracování příspěvků do formy pro tisk), tak i jisté tápání v tom, jaká bude vlastně budoucnost časopisu Ptáci kolem nás. Navíc, některé články připravené pro časopis se odklady staly naprosto neaktuálními a tak bylo nakonec nutno hledat další, nové. A tak číslo, nesoucí na obálce datování 4/2004 (tak byla obálka na počátku loňského roku vytištěna), by mělo mít spíše označení 4/2005...

Jak víte, Moravský ornitologický spolek se stal středomoravskou pobočkou České společnosti ornitologické (ČSO). Naši členové se stali, popř. stanou také členy České společnosti ornitologické. Z toho plyne, že dostávají, popř. po svém vstupu do ČSO budou automaticky dostávat časopis Ptačí svět. Ten má velmi podobné zaměření jako časopis Ptáci kolem nás a tak se logicky nabízí možnost spojit síly a zaměřit se na to, aby spolehlivě vycházel jeden časopis, který by oslovil více čtenářů a mohl mít také odpovídající formu i obsah. Ptačí svět rovněž projde velkými změnami a v příštím roce bude vycházet v mnohem reprezentativnější formě než doposud, zřejmě však již jen dvakrát ročně. ČSO bude řešit také další osud a formu svých dalších periodik. Konkrétní rozhodnutí a informace o nich na sebe jistě nenechají dlouho čekat. Nový Ptačí svět, který se objeví v příštím roce, má již svou osmičlennou redakční radu (je v ní i člen MOSu), která začala s přípravou prvního čísla.

Reálná situace ve vydávání Ptáků kolem nás i nové postavení MOS a změny ve vydavatelské činnosti ČSO vedly prezidium k rozhodnutí, že toto číslo časopisu bude ve stávající formě posledním. Další vydávání bude pozastaveno na neurčito. Titul však zůstane zachován a předpokládá se, že by ho v budoucnu mohl nést „občasník“, který by informoval členy MOS o dění a v organizaci. Samozřejmě by se jednalo o mnohem útlejší a méně výpravnou tiskovinu.

Jsmo přesvědčeni, že naši členové rozhodně nepřijdou o informace a zajímavosti, na které byli zvyklí. Ty jim určitě přinese Ptačí svět, ve kterém se určitě najde také místo pro jejich zajímavé příspěvky, se kterými se bude moci seznámit mnohem větší okruh čtenářů než doposud.

V Přerově 25. září 2005

Ing. Adolf Goebel, Ph.D.

Na obálce: Detail pera labutě velké (*Cygnus olor*). Foto Frederick Rooks.

Členská schůze

Moravského ornitologického spolku – středomoravské pobočky ČSO
sobota 5. listopadu 2005 od 9:00

v budově ORNISu (dříve Moravská ornitologická stanice), Bezručova ulice

V souladu s novými stanovami MOS, akceptujícími požadavky stanov ČSO, se členská schůze konají dvakrát ročně. Podzimní členská schůze bude mít následující program:

- Přivítání a zahájení schůze
- Změny na ORNISu v roce 2005
- Prezentace dalekohledů firmy Meopta
- Představení nových webových stránek MOSu
- Činnost MOSu jako pobočky ČSO v roce 2005
- Vystoupení delegáta ČSO
- Trávení ptactva – aktuální problém ochrany přírody
- Sestřih videa zajímavých pozorování z posledního období
- Různé příspěvky členů

V průběhu schůze bude možno zakoupit objednané nášivky MOS (informace o možnosti objednávky naleznete v samostatném příspěvku) i ornitologickou literaturu. Ti, kteří tak ještě neučinili, se mohou přihlásit do ČSO a provést volbu MOSu jako své domovské pobočky.

Setkejte se s kolegy ornitology a ochránci přírody – přijďte na schůzi MOS! Jako hosté se mohou schůze zúčastnit i nečlenové se zájmem o naši práci.

Nášivky Moravského ornitologického spolku!

Logo Moravského ornitologického spolku, moudivláček lužní u hnízda, vešlo ve známost díky mnoha akcím pro veřejnost. Jako samolepka se dostalo na nejrůznější místa u nás i v zahraničí. Čas od času si někdo posteskl, že je jen škoda, že neexistuje také nášivka.

Takže dobrá zpráva! Nášivka MOS je na světě. První série bude limitována počtem objednávek a bude prodávána na členské schůzi 5. 11. 2005 na ORNISu. Cena jednoho kusu (průměr kruhové nášivky je 8 cm) byla stanovena na 100 Kč. Mimo náklady na pořízení zahrnuje asi 15 Kč zisku, který bude samozřejmě využit na činnost organizace.

Jak si pro sebe zajistit nášivku MOS? Nejlépe prostřednictvím e-mailu, ve kterém uvedete své jméno a počet kusů, které si chcete koupit a který pošlete s předmětem „Nášivka MOS“ na mosprrerov@atlas.cz. Možná je i písemná objednávka zasláná na adresu:

Moravský ornitologický spolek - středomoravská pobočka ČSO
P. O. Box 65, Čapky Drahlavského 3, 751 52 PRĚROV I

Předpokládá se osobní odběr 5. 11. 2005 během členské schůze.

Takže objednávejte, hledejte jehly a navlékejte nitě!

Pod křídly České společnosti ornitologické

Moravský ornitologický spolek (MOS) se po pečlivé přípravě a mnoha jednáních stal letos 7. pobočkou České společnosti ornitologické (ČSO). MOS má a nadále bude mít samostatnou právní subjektivitu. Jsme velmi rádi, že jste se přeregistrací stali členy ČSO a zároveň členy naší pobočky a tímto nám vyjádřili svou podporu a zájem o výzkum i ochranu ptactva - nejen ve středomoravském regionu. Děkuji všem členům, kteří svým hlasem dali důvěru minulému prezidiu (v čele s prezidentem Jiřím Šafránkem), aby jednalo o přistoupení do rodiny České společnosti ornitologické. Věřím, že ostatní přesvědčíme, že to byl krok správným směrem.

Členství v MOS je podmíněno Vaším členstvím v ČSO. Většina členů vyplnila přeregistrační formulář s uvedením domovské pobočky MOS a pokud nebyli členy ČSO, do této organizace již vstoupili. Pokud jste tak ještě neučinili, nebo si nejste jisti, zda-li jste byli v pořádku přeregistrováni, napište nám na poštovní adresu, nebo přímo mně na e-mail: info@mos-cso.cz. Z finančního hlediska členství v MOS nepřináší žádnou další zátěž, protože poplatky pro naši pobočku nevybíráme. Tím, že jste v ČSO a zároveň v MOS, přichází 20 % z členských příspěvků sem na střední Moravu. Za tuto částku jsme velmi vděční, avšak pro udržení a rozvíjení naší činnosti jsme rovněž otevření přijímání finančních darů.

Ve svých řadách s radostí uvítáme také další členy ČSO, kteří by rádi sledovali nebo dokonce ovlivňovali vývoj ornitologie a ochrany ptactva tady u nás - na střední Moravě. Stačí informovat ČSO o pobočce, ke které chcete patřit. Opět můžete napsat mně elektronickou cestou, nebo na naši poštovní adresu. Přihlášení do ČSO a (nebo) přeregistraci do MOS lze jednoduše provést třeba i na naší členské schůzi.

Na závěr bych rád připomněl, že nejbližší členská schůze MOS se koná již 5. listopadu 2005 v Přerově. Srdečně zveme nejen naše členy ale i veřejnost.

Děkuji za Vaši přízeň a těším se na spolupráci!

Mgr. Petr Rejzek, předseda MOS, kontakt: info@mos-cso.cz

Záznam z jednání Výroční členské schůze MOS - středomoravské pobočky ČSO

Konaná dne 12. února 2005 v zasedací místnosti Ornitologické stanice Muzea Komenckého v Přerově, Bezručova ulice č. 10

Počet účastníků:

podle prezenční listiny 48 členů (prezenční listiny přiloženy); skutečný stav při zahájení 55 přítomných, 7 členů se zřejmě i přes urgence nezapsalo.

Svou absencí omluvili: Ing. Jiří Šírek a Mgr. Petr Rejzek.

Průběh schůze:

Prezident Moravského ornitologického spolku – středomoravské pobočky České společnosti ornitologické (dále jen MOS), Jiří Šafránek, uvítal přítomné členy MOSu a pozvané hosty: Mgr. Lucii Hoškovou (tajemnice ČSO), Michaelu Krestovou (sekretariát ČSO), RNDr. Josefa Chytila (místopředseda ČSO) a zástupce Slezské ornitologické společnosti Jiřího Stolarczyka. Představil rovněž nového vedoucího ORNISu – dříve Moravské ornitologické stanice v Přerově Mgr. Zdeňka Vermouzka a poděkoval mu za možnost uspořádat schůzi v prostorách ORNISu.

Poté Jiří Šafránek vyzval přítomné, aby společně uctili památku zesnulého RNDr. et RNDr. Františka Hanáka - někdejšího tajemníka MOSu a šéfredaktora periodika MOSu „Ptáci kolem nás“ (PKN) a dalších zesnulých členů MOS symbolickou minutou ticha.

Následně navrhl členské schůzi program, se kterým schůze vyslovila souhlas:

1. Organizační informace – placení příspěvků ČSO, dary MOS a na pozemky pro ptáky, prodej literatury a dalších materiálů (Jiří Šafránek)
2. Pozemky pro ptáky (Michal Vinkler)
3. Nejzajímavější z OVISu (Jaroslav Zámečník)
4. Informace ČSO (Mgr. Lucie Hošková, Mgr. Zdeněk Vermouzek)
5. Zástupci MOS v Nizozemsku, video (Ing. Adolf Goebel, Ph.D.)
6. Návrh nových stanov MOS (Ing. Adolf Goebel, Ph.D.)
7. Sestřih nejzajímavějších videí 2004 (Ing. Adolf Goebel, Ph.D.)
Přestávka na oběd
8. Zpráva o činnosti MOS v uplynulém období, (Jiří Šafránek)
9. Diskuse o stanovách, schválení stanov (Ing. Adolf Goebel, Ph.D.)
10. Návrh kandidátů do prezidia MOS, hlasování (Jiří Šafránek)
11. Nepřihlášené příspěvky a prezentace, diskuse o různé problematice podle zájmu účastníků

Ad 2 – Pozemky pro ptáky

Michal Vinkler přednesl příspěvek tématicky zaměřený na získávání pozemků pro ptáky, a informoval, že z hlediska reálných a finančních možností se jeví jako vhodná lokalita některý z pozemků v oblasti mokřadu Bašňov v k.ú. Střížovice - býv. okr. Kroměříž. Následovala diskuse, které se zúčastnili: Jaroslav Svoboda, Pavel Šálek a Ing. Karel Zvářal. K problematice výkupu pozemků na Kroměřížsku se zapojil také RNDr. Josef Chytil, který konkretizoval své připomínky z hlediska ochrany přírody a majetko-právních záležitostí, s akcemi tohoto rázu souvisejícími. Pavel Šálek dal k dispozici MOSu svůj materiál zpracovávající „Bašňovský mokřad“ jako studijní materiál pro odbor ŽP MěÚ Kroměříž (září 2003).

Jako další postup doporučil Michal Vinkler vytvoření pracovní skupiny, která by se dále projektem zabývala. Cílem by mělo být získání některého (některých) pozemků v oblasti, což by umožnilo uplatňovat lépe záměry MOS z hlediska titulu spoluvlastnictví.

Ad 3 – OVIS, ad 4 – Informace ČSO

Jaroslav Zámečník podal zprávu o činnosti konference „Ornitologického Vzájemně Informačního Servisu“ („OVIS“), jejímž je moderátorem (ovis@medialine.cz). Posláním „OVISu“ je informace o zajímavých pozorováních, zajímavých akcích, stejně jako diskuse o problematice ornitologie a ochrany přírody. Důležitou součástí je i prostor pro dotazy

laické veřejnosti. OVIS neinformuje o hnízdních lokalitách ptactva v ČR, aby se zabránilo ohrožení a rušení ptactva. Takové údaje se nepředávají (pokud by je někdo zaslal, byly by pouze zaregistrovány pro vědecké účely). Informoval rovněž o aktualizaci účastnických e-mailových adres, která vyplynula z „antispamového“ zákona. Každý musel potvrdit svůj zájem o zaslání, jinak byl z databáze vyrazen. Počet stávajících odběratelů je asi 219. Zprávy jsou často doplňovány fotografiemi. Jaroslav Zámečník se rovněž poděkoval nejčastějším příspěvratelům (Ing. Adolf Goebel, Ph.D., Jiří Šafránek, bratři Boucní a další). OVIS mimo jiné aktualizoval problematiku realizace výstavby přemostění řeky Bečvy poblíž sokolovny v Přerově (v nevhodném technickém provedení) a další diskutované kauzy.

V diskusi o tomto projektu byly zmíněny letošní zajímavá pozorování (Mgr. L. Hošková) nezvyklý výskyt hýlů obecných ze zauralských lokalit (odlišné hlasové projevy) a invazi brkoslavů severních (i v hlavním městě Praze). Byla podána informace o zimní exkurzi ČSO na Jižní Moravu, o přezimování skřivanů, o intenzifikaci zemědělského sektoru v ČR v rámci Euro-struktur, o agroenvironmentálních programech EU a dotační politice EU pro české zemědělství, o kontaktech ČSO s BirdLife International. Mgr. L. Hošková se zmínila o protestní akci ČSO, týkající se petice proti výstavbě „Střediska zimních sportů Chlum ve vojenském výcvikovém prostoru (VVP) Boletice“ (v jižních Čechách) a obdobné protestní akce ARNIKY na Bohumínsku (akce „Heřmanský stav“). Upozornila na nedostatky v pokrytí koordinátorů IBA v oblasti střední Moravy a Jeseníků (Olomoucký kraj).

Zmínila se o připravovaných populárně-naučných akcích ČSO v letošním roce (2005), např. „Vítání ptačího zpěvu“ (za účasti obyvatel v jednotlivých lokalitách /50 míst v ČR/), „Světového festivalu ptactva“ aj. aktivit ČSO v ČR. K tomuto diskusnímu příspěvku se připojil i Mgr. Zdeněk Vermouzek za „ARNIKU“.

Miroslav Král z Valšova Dolu u Dlouhé Loučky (na Uničovsku) se kriticky vyjádřil k faktům z díla autorů JUDr. Vojtěcha Stejskala, Ph.D. a Mgr. Zdeňka Vermouzka „Ptáci a zákon“ o filmování a fotografování ptactva.

Replikoval spoluautor této právní příručky - Mgr. Zdeněk Vermouzek:

Příručka obsahuje přehled elementárních právních omezení, upravujících nakládání s ptáky ve volné přírodě i v zajetí. Je určena nejen amatérským ornitologům a ochráncům přírody, ale také profesionálním vědcům a posluchačům VŠ, stejně jako chovatelům, myslivcům, fotografům, preparátorům a ostatním zájemcům o ptačí svět, jeho ochranu a problematiku, související s ornitologií. Autoři pouze informují o stavu, který je dán platnou legislativou a kniha nezaujímá žádné postoje k správnosti nebo nesprávnosti existujícího stavu.

František Černý z Prostějova zavzpomínal na „staré časy“, kdy obec myslivců i ornitologů žila ve vynikající symbióze, příp. spory se řešily bez nepřístojností a emocí, s oboustranným respektem - a k prospěchu všech zainteresovaných. Odmítl projevy hektické doby 21. století - kdy si „jeden druhému podřezáváme větve pod sebou“ - nejsme ochotni tolerovat názory druhých a vyjít si na půl kroku vstříc! Upozornil na nutnost reformy zemědělské politiky státu v rámci Evropské unie.

Nabídl odprodej svých nahrávek ptačího zpěvu za symbolickou cenu Kč 100,-/ks.

V diskusním bloku na téma „Pták roku 2005 - skřivan polní“ - hovořil Mgr. Zdeněk Vermouzek. Inicioval utvoření skupiny zájemců, kteří by ve svých teritoriích systematicky sledovali konkrétní stanoviště výskytu tohoto pěvce. Údaje budou směřovány na kontaktní

adresu „ORNISU“ - Mgr. Zd. Vermouzka, Horní nám. 1, 750 11 Přerov. Vyzval zájemce, aby uvedli své adresy na soupisce.

Ad 5 - Zástupci MOS v Nizozemsku

Ing. Adolf Goebel, Ph.D. promítl videozáběry z pozorování živé přírody a krajiny, zvl. „ptačího světa“ v okolí řeky Maas - poblíž partnerského města Přerova, města Cuijk v Nizozemsku. Jmenovaný se (spolu s Jiřím Šafránkem) zúčastnil reciproční návštěvy tohoto nizozemského města.

Ad 6 - Návrh nových stanov MOS

Členům byl rozdán větší počet kopií návrhu textu nových stanov. Ing. Adolf Goebel, Ph.D. navrhl schůzi dvě možné varianty projednání stanov. První z nich bylo přečtení celého textu stanov, diskuse a hlasování. Druhou byla informace o tom, v čem a proč se stanovy liší od dřívějších a jak byly dány do souladu se stanovami ČSO. Členové pak budou mít čas si stanovy prostudovat v písemné formě a teprve s časovým odstupem proběhne diskuse s návrhem případných změn a hlasování. Členové si vybrali druhou možnost.

Ad 7 - Sestřih nejzajímavějších videí 2004

Ing. Adolf Goebel, Ph.D. promítl sestřih nejzajímavějších záběrů z terénního pozorování ptactva v minulém roce v lokalitách Tovačov, Troubky nad Bečvou, Grygov aj. Touto formou byly dokladovány i četná pozorování vzácnějších druhů, o kterých aktuálně informoval OVIS.

Od 12.30 do 13.30 hodin vyhlásil Jiří Šafránek polední přestávku. Zájemci si mohli zakoupit občerstvení, uhradit členské příspěvky ČSO na letošní rok, nakoupit z širokého sortimentu odborné literatury a doplnit si nejnovější tituly i pohovořit se starými známými a navázat nové kontakty i vyměnit si zkušenosti „z terénu“.

Ad 8 - Zpráva o činnosti MOS v uplynulém období

Jiří Šafránek shrnul aktivity MOS za loňský rok až k datu výroční členské schůze.

Sděлил, že detailní zpráva o hospodaření MOSu bude předložena nově zvoleným členům prezidia do dne 31. března 2005. Důvodem je, že v rámci připravovaného zrušení Ekocentra byly vráceny některé prodávané položky výrobcům, resp. distributorům apod. To pochopitelně vedlo k tomu, že zpracování údajů je náročnější než v minulých letech, a proto bude zpráva k dispozici později. K témuž datu bude provedeno ověření správnosti vedení hospodářské agendy spolku oficiálním orgánem. Bylo sděleno, že byl opět připraven grantový projekt pro město Přerov (přispívá k úhradě pronájmu EKOCENTRA MOS v rámci grantu).

Ke dni 31. prosince 2004 byl stav členské základny 1 042 řádných členů (včetně členů rodinných).

Z proběhlých akcí:

Výstavy

- Panel MOS na výstavě 30 dní pro neziskový sektor – 1. 2. až 29. 2. 2004, Kino Hvězda
- Ptáci na poštovních známkách (Adolf Goebel) – 1. 3. až 30. 6. 2004, Ornitologická stanice muzea Komenského v Přerově
- Výstava soutěžních dětských prací „Ptačí svět“ – 19. 4. až 14. květen 2004, Dům dětí a mládeže v Olomouci – MOS zajistil pro výstavu fotografie ptáků, ukázky kreseb Jiřího

Polčáka. Součástí byl informativní panel MOS a k dispozici byly i propagační materiály MOS

- Fotografie hmyzu střední Moravy (Adolf Goebel) – 1. 7. až 31. 1. 2005, Ornitologická stanice Muzea Komenského v Přerově

V současnosti probíhá výstava 30 dní pro neziskový sektor v kině Hvězda, kde je rovněž panel MOS

Exkurze

Proběhlo 5 exkurzí MOS na Tovačovské rybníky a jedna do Hostýnských hor. Jedna z exkurzí proběhla v rámci „Celosvětového festivalu ptactva“.

Mediální publikace a ohlasy

Zachyceno přes 200 (včetně publikací na internetu apod.); reportáží s účastí MOS v různých televizích, rozhledech kolem dvaceti. Ze zkušenosti je známo, že zdaleka ne všechny články jsou zachyceny.

Přednášky

Několik jich měl Jiří Polčák.

Byla diskutována i záležitost bezúplatných návštěv členů MOSu v těch ZOO v ČR, které již nehodlají doplňovat jmenovky nově získaných zvířat „z autorské dílny“ Václava Plška (jednalo se o zvýhodnění členů na základě této spolupráce). Úkolem nově zvoleného prezidia bude zjistit a konkretizovat, která ZOO v ČR půjde bez úplaty navštívit po předložení průkazu člena MOSu. Členové MOSu budou seznámeni s výsledkem jednání.

Ad 9 - Diskuse o stanovách a jejich schválení

Ing. Adolf Goebel, Ph.D. ve 14.50 hod. požádal přítomné, aby podali knovým STANOVÁM MOSu své doplňky, připomínky a návrhy. Informoval rovněž, že právě schválení stanov je krokem, který formálně a právně bude znamenat sloučení MOS s ČSO s platností od 1. 1. 2005. Jiří Šafránek se pak dotázal pléna, zda souhlasí, aby jejich schválení bylo provedeno formou veřejného hlasování. Plénum tento návrh přijalo - všichni se zněním nových STANOV MOSu souhlasili, nikdo nebyl proti jejich přijetí, nikdo se nezdržel hlasování.

Po tomto aktu požádal o slovo místopředseda ČSO RNDr. Josef Chytil. Ve své krátké zprávě vzpomněl historii ornitologického hnutí a vzpomněl i jednoho z nejvýznamnějších činitelů československých ornitologů - pana Františka Hejla: „Byl mým učitelem - a jistě by uvítal integraci MOSu s ČSO“. Mgr. Lucie Hošková, tajemnice ČSO, rovněž pozitivně přijala akt sloučení MOSu s ČSO i v souvislosti s oslavou 60. výročí založení ČSO v příštím roce a sdělila, že ČSO uspořádá k tomuto jubileu odbornou ornitologickou konferenci. Také sloučení MOSu s ČSO (definitivní integrace k datu dnešní výroční čl. schůze MOSu) je v této historii významným mezníkem.

Ad 10 - Návrh kandidátů do prezidia MOS a jejich volba

Odstupující prezident MOSu - Jiří Šafránek - představil plénu návrh na zvolení nového prezidia MOS v tomto složení:

Předseda prezidia: Mgr. Petr Rejzek

Místopředseda: Jiří Šafránek

Jednatel: Ing. Adolf Goebel, Ph.D.

Hospodář (kandidát na tuto funkci není)

Členové prezidia (pořadí abecedně): Lubomír Doupal, Jiří Polčák, Pavel Šálek, Ing. Jiří Šírek, Ing. Josef Trubač, Michal Vinkler, Jaroslav Zámečník a Ing. Karel Zvára.

Plénium nevneseo žádnou námitku, ani nenavrhlo dalšího kandidáta a souhlasilo s veřejnou formou hlasování o prezidiu jako celku.

Výsledek hlasování:

Kromě jednoho člena MOS, který se zdržel hlasování - plénium potvrdilo shora jmenované do výkonu jejich funkcí na příští dvouleté funkční období.

Ing. Adolf Goebel, Ph.D. navrhl plénu, aby využilo možnosti dané mu novými stanovami MOS a udělilo titul Čestný prezident MOS Jiřímu Šafránkovi, který patří k zakladatelům MOSu a který stál v jeho čele 13 let. Krátce pak seznámil plénium s osobností Jiřího Šafránka z hlediska jeho činnosti na poli ornitologie a ochrany přírody.

Plénium tento návrh schválilo při veřejném hlasování většinou hlasů: dva členové byli proti, čtyři se zdrželi hlasování.

Ad 11 - Různé

V závěru organizačních záležitostí spolku zazněly různí názory na pokračování vydávání periodika MOSu - PKN jako čtvrtletník; Michal Vinkler navrhl vydávání „přetransformovat“ - tj. snížit počet čísel za rok buď na dva časopisy, nebo příp. na ročenku. Tradice zveřejňování příspěvků popularizačního rázu bude zachována, záležitosti organizačního rázu budou zveřejňovány via „OVIS“ formou e-mailových zpráv (a na internetu). Ing. Karel Zvára se obrátil na tajemnici ČSO s návrhem, aby „Ptačí svět“ měl k dispozici pro MOS rezervován „prostor“ k poskytování informací v rámci „Zpráv z poboček“. Mgr. Hošková s návrhem jednoznačně souhlasí. Většina ornitologů z obou zainteresovaných stran si slibuje, že podobným přístupem obecně dojde ke zkvalitnění zveřejňovaných zpráv z poboček ČSO.

Bylo zdůrazněno, že v rámci sjednocení MOS a ČSO vzniklo určité období, kdy se vlastně bude doladovat plno věcí. Např. MOS zatím neví, kolik členů ČSO se zaregistruje v MOS. Od toho se odvíjí množství financí získaných formou 20% z příspěvků. Získané prostředky pak určí i to, co půjde podniknout s vydáváním časopisu apod. Prezidium dospělo ke stanovisku, že pro rok 2005 nebudou vybírány příspěvky za členství v MOS. Teprve na základě zjištěného stavu bude v budoucnu eventuálně navrženo schůzi, aby odhlasovala případné členské příspěvky. Vybírání v období přeregistrace by bylo nepřehledné a přinášelo by zbytečnou zdvojenou administrativu.

V rámci diskusních příspěvků demonstroval kol. arch. Sávo Novák - člen Stráže přírody ČR (ze Slezské ornitologické společnosti - severomoravské pobočky ČSO) - trvale bytem: Ve dvoře 394, 742 85 Vřesina u Ostravy dva druhy ptačích budek (jednoho sýkorníku a jedné polobudky pro lejsky šedé). Praktické uplatnění vyzkoušeno od roku 1999. Několik jeho kolegů z Ostravska, vč. kol. Antonína Juříčka ze Sušic (býv. okres Přerov) doplnili své zkušenosti s praktickým používáním těchto typů budek (stříšky budek zpevňují oplechováním - nejlépe hliníkových plechem - nedoporučují pokrývat je dehtovaným papírem).

V 15.15 hodin obdržel odstupující jednatel MOSu František Cigánek čas k vyslovení svého rozlučkového projevu: Poděkoval všem svým někdejšími spolupracovníkům, s nimiž „táhl onu pomyslnou káru MOSu“ bezmála patnáct let - za vzájemně přátelské a kolegiální

vztahy, za názorovou tolerantnost a vstřícnost jeden vůči druhému. Vzdal díky respondentům PKN, podílejícím se na „tváři tohoto periodika“ a požádal je, aby i nadále zasílali na adresu členů redakční rady PKN své příspěvky s ochrannářskou tematikou, vč. barevných (i černobílých) snímků, zachycujících pestrý kaleidoskop ptačího světa. Popřál novému vedení středomoravských ornitologů i ČSO, ale také „šéfovi“ „ORNISU“ Mgr. Zdeňku Vermouzkovi hodně zdaru a úspěchů v jejich bohubilé činnosti. Zvláštní vinš adresoval novému předsedovi MOS - Mgr. Petru Rejzkovi - nejen na poli ornitologie, ale také na postu kantorském (a v budoucím rodinném životě). V závěru svého vystoupení poprosil za odpuštění, pokud nebyl v „děkovném projevu“ dost adresný - a zapomněl-li na někoho z kruhu svých ornitologických přátel. Text svého projevu dal k dispozici i v písemné formě.

V 15.30 hodin místopředseda MOS a čestný prezident MOSu“ Jiří Šafránek poděkoval jménem předsednictva bývalému jednatele MOS „ALBI-mu z „Jižního Clondiku“ Františku Cigánkovi za dlouholetý výkon funkce jednatele MOSu a plénu za účast na dnešní výroční členské schůzi a popřál všem hodně zdraví a zdaru v oblasti ornitologie i v soukromí.

V Přerově dne 17. února 2005

Zaznamenal: František Ant. Cigánek - odstupující jednatel MOSu

Na základě připomínek upravil: Ing. Adolf Goebel, Ph.D. – jednatel MOSu

Platné znění nových stanov MOSu

Stanovy Moravského ornitologického spolku - středomoravské pobočky České společnosti ornitologické

Čl. 1

Název, sídlo a oblast působnosti

Název sdružení je „Moravský ornitologický spolek - středomoravská pobočka České společnosti ornitologické“ (dále jako MOS) a jeho sídlem je Přerov, Čapky Drahlavského 3. Spolek působí na území celé České republiky, přičemž hlavní zájem se soustřeďuje na oblast střední Moravy.

Čl. 2

Postavení spolku

MOS je dobrovolná společenská a zájmová organizace s plnou právní subjektivitou, nezávislá na jakékoli ideologii nebo politické straně, která sdružuje členy České společnosti

ornitologické (dále jako ČSO) zajímající se o činnost zaměřenou především na oblast střední Moravy. Navazuje na historické tradice ornitologického hnutí, zejména pak na odkaz Moravského ornitologického spolku založeného v roce 1932.

Čl. 3

Poslání spolku

Poslání spolku je naplňováno zejména:

- a/ popularizací ochrany přírody a přírody - osvětovou, propagační, publikační a vydavatelskou činností.
- b/ aktivní podporou a ochranou ptáků, jejich hnízdních biotopů a všech míst jejich výskytu.
- c/ vyhledáváním hodnotných částí přírody a jejich navrhováním k ochraně. Ve spolupráci s orgány veřejné správy přispívá k ochraně a údržbě všech typů chráněných území, významných krajinných prvků a především zvláště chráněných a vzácných druhů a památných stromů. Členové MOS se zapojují do výkonu stráže přírody.
- d/ účasti ve správních řízeních týkajících se ochrany přírody a krajiny, účasti při projednávání záměrů v oblasti územního plánování, vytváření územních systémů ekologické stability, posuzování vlivu na životní prostředí a podobných dokumentů.
- e/ získáváním do vlastnictví nebo nájmu nemovitostí významných pro ochranu ptáků, jejich hnízdišť, potravních zdrojů a za účelem zajištění své činnosti.
- f/ prováděním hospodářské činnosti zejména v oblasti propagace a péče o přírodu a životní prostředí ptáků, a to především k zajištění prostředků pro naplnění svého poslání.
- g/ spolupráci s dalšími pobočkami ČSO, s národními a prostřednictvím ČSO i mezinárodními organizacemi podobného zaměření ve smyslu poslání spolku
- h/ účasti a podporou národních a prostřednictvím ČSO i mezinárodních projektů zaměřených na ochranu ptáků a jejich biotopů

Čl. 4

Vznik členství

MOS sdružuje členy ČSO, kteří písemně požádali o členství v Moravském ornitologickém spolku – středomoravské pobočce České společnosti ornitologické a může mít následující formu:

a/ individuální

Individuálním členem se může stát každý občan ČR i cizího státu starší 12 let. U členů MOS mladších 15 let se ke vzniku členství vyžaduje písemný souhlas zákonného zástupce. Občané Slovenské republiky (dále jako SR) platí příspěvky ve stejné výši jako občané ČR. Občané jiných států s trvalým nebo přechodným pobytem v ČR nebo SR platí příspěvky ve stejné výši jako občané ČR. U občanů jiných států a ČR nebo SR sídlících mimo ČR a SR mohou být příspěvky upraveny individuálně s ohledem na vyšší náklady, např. pro zaslání tiskovin apod. Individuální členství v MOS vzniká podáním přihlášky a zaplacením členského příspěvku na běžný rok.

b/ rodinné

Rodinným členstvím se rozumí členství více příslušníků jedné rodiny, popř. osob žijících ve společné domácnosti. Rodinné členství zahrnuje i členství dětí mladších 12 let. Rodinné členství vzniká podáním přihlášky a zaplacením členského příspěvku na běžný rok.

V případě rodinného členství je možné stanovit členský příspěvek na běžný rok odchylně od členského příspěvku pro individuální členy.

c/ čestné

Čestné členství může být uděleno fyzickým i právnickým osobám, které se mimořádně zasloužily o rozvoj ornitologie a MOS a ochranu ptáků. Čestné členství uděluje členská schůze na návrh prezidia. Čestní členové neplatí členský příspěvek. Právnická osoba, které bylo uděleno čestné členství, je zastoupena svým statutárním orgánem, popř. jiným pověřeným zástupcem, který je oprávněn jednat jejím jménem a vystupuje jako jeden individuální člen MOS.

d/ kolektivní

Kolektivním členem MOS může být právnická osoba, případně fyzická osoba oprávněná k podnikání, zastupovaná svým vedoucím, popř. jiným pověřeným zástupcem, který je oprávněn jednat jejím jménem a vystupuje jako jeden individuální člen MOS. Kolektivní členství vzniká uzavřením písemné smlouvy MOS a subjektu, který může být kolektivním členem. Práva a povinnosti kolektivního člena a případný zánik kolektivního členství jsou zakotveny v písemné smlouvě, kterou schvaluje prezidium. Rovněž i veškeré dodatky k těmto smlouvám musí být schváleny prezidiem, a to před podpisem jednotlivých smluvních stran.

Společnou podmínkou vzniku všech druhů členství je souhlas se stanovami a uhrazení poplatků spojených se členstvím.

Čl. 5

Zánik členství

Členství ve spolku zaniká:

- a/ dobrovolným vystoupením
- b/ úmrtím člena, zánikem právnické osoby
- c/ neplacením příspěvků
- d/ vyloučením
- e/ zánikem spolku

Čl. 6

Práva členů

Členové spolku mají tato práva:

- a/ volit a být volen
- b/ rozhodovat na členských schůzích hlasováním
- c/ předkládat vlastní návrhy, podněty a kritické připomínky
- d/ účastnit se všech akcí spolku
- e/ požívat členských výhod

Čl. 7

Povinnosti členů

Členové spolku mají tyto povinnosti:

- a/ přispívat podle svých možností ke zdárnému naplňování vytýčených cílů
- b/ platit včas členské příspěvky
- c/ dodržovat stanovy
- d/ plnit zodpovědně další stanovené povinnosti

Čl. 8

Majetek a hospodaření

Majetek spolku tvoří hmotné a finanční prostředky získané ze:

- a/ zápisného a členských příspěvků MOS a podílu připadajícího MOS z členských příspěvků ČSO.
- b/ státních dotací
- c/ dotací od dalších právnických a fyzických osob
- d/ peněžitých a jiných darů
- e/ veřejných sbírek
- f/ vlastní hospodářské činnosti
- g/ ostatních příjmů a výnosů

Povinností členů a orgánů spolku je účelné a hospodárné využívání majetku v souladu se schváleným plánem činnosti.

Čl. 9

Členská schůze

Nejvyšším orgánem je členská schůze. Skládá se ze všech členů spolku a svolává ji prezidium nejméně dvakrát za rok, vždy však, požádá-li o to alespoň polovina nebo nejméně 50 členů. V tomto případě je prezidium povinno svolat členskou schůzi do jednoho měsíce. Jedna členská schůze v průběhu dvou let je výroční.

Do výlučné působnosti členské schůze patří:

- a/ schvalovat stanovy a jejich změny
- b/ měnit výši zápisného a členských příspěvků
- c/ rozhodovat o vyloučení členů
- d/ rozhodovat o zániku spolku a naložení s jeho majetkem
- e/ kontrolovat plnění úkolů a hospodaření

Do výlučné působnosti výroční členské schůze patří:

- a/ volit předsedu a ostatní členy prezidia
- b/ schvalovat zprávu o činnosti a rámcový plán na příští období

Členská schůze je usnášeníschopná půl hodiny po plánovaném zahájení, při jakémkoliv počtu členů, výroční členská schůze je usnášeníschopná dvě hodiny po plánovaném zahájení, při jakémkoliv počtu členů.

Čl. 10

Prezidium

Prezidium, je nejméně pětičlenné a skládá se z:

- a/ předsedy prezidia
- b/ místopředsedy prezidia
- c/ jednatele
- d/ hospodáře
- e/ jednoho či více členů prezidia

Prezidium je voleno výroční členskou schůzí na období dvou let. Prezidium řídí činnost a rozhoduje o věcech spolku v době, kdy členská schůze nezasedá, vyjma věcí, které patří do výlučné působnosti členské schůze. Dojde-li v případě hlasování k rovnosti hlasů členů prezidia pro a proti návrhu, rozhoduje hlas předsedy prezidia.

Statutárním zástupcem MOS je předseda prezidia a prezidiem pověřený člen sdružení, z nichž každý má právo jednat samostatně.

Titul „čestný prezident MOS“ může být udělen osobě, která se mimořádným způsobem zasloužila svou činností v prezidiu MOS o rozvoj spolku. Titul je udělován na základě rozhodnutí členské schůze. Návrh zpracovává a předkládá prezidium. Čestný prezident MOS je osvobozen od placení členských příspěvků a má právo účastnit se schůzí prezidia s hlasem poradním.

Čl. 11

Závěrečná ustanovení

Spolek zaniká:

- a/ rozhodnutím členské schůze
- b/ rozhodnutím příslušného státního orgánu
- c/ sloučením s jiným sdružením na základě dohody v případě, že je součástí takové dohody i ustanovení o zániku MOS.

Původní verze stanov Moravského ornitologického spolku vznikla dne 18. 3. 1991.

Tato aktuální verze byla schválena členskou schůzí 12.2.2005

Tato verze stanov MOS byla vzata na vědomí Ministerstvem vnitra dne 12. 8. 2005.

Moravský ornitologický spolek na webu nově!

Moravský ornitologický spolek – středomoravská pobočka ČSO (MOS) prochází řadou změn, z nichž mnohé plynou z jeho nového statutu jako pobočky ČSO. Intenzivní komunikace s veřejností a médií byla vždy pro MOS prvořadou prioritou. Jedním z neúčinnějších nástrojů prezentace v současné době je nepochybně internet. Je tedy logické, že nová tvář webu MOS se stala jedním z nejdůležitějších projektů. Návštěvníci dnes již bývalých stránek MOS byli určitě zklamaní tím, že poslední dobou viděli pořád totéž. Důvodem nebyla pasivita nově ustaveného týmu, ale technické problémy. MOS je vyřešil radikálně a zaregistroval si vlastní doménu mos-cso.cz a umístil své stránky na jiném serveru.

V průběhu prázdnin začaly na této adrese s „dočasným vyloučením veřejnosti“ vznikat zcela nové stránky. Jejich webmasterem je Lukáš Randiak a o náplň se stará tříčlenná redakční rada v čele s Petrem Rejkem podporovaná mnoha dalšími spolupracovníky. Stránky pamatují jak na české, tak na zahraniční návštěvníky, protože prakticky všechny příspěvky jsou dostupné i v angličtině. Co na nových stránkách MOS najdete? Jednak to, co se logicky očekává - historii MOS, ochranu ptactva, informace o probíhajících projektech a připravovaných akcích a přehled vydávaných tiskových zpráv. Mimo to je však velký prostor věnován příspěvkům, které mnoho slov nepotřebují. Je zde bohaté a stále rostoucí fotoalbum i nezvykle rozsáhlá videogalerie s řadou unikátních záběrů. Na své si přijdou i milovníci výtvarného umění, pro něž je zde obrazová galerie. Zatím jsou autory fotografií, videoklipů, maleb i kreseb jen členové MOS. Samozřejmě se předpokládá, že se postupně přidají i tvůrci z řad návštěvníků. Takže vítejte na <http://mos-cso.cz>. A nezapomeňte nám sdělit svůj názor i svá doporučení a náměty. Náš web je tu přece pro všechny.

Ing. Adolf Goebel, Ph.D.

Z exkurze MOS – středomoravské pobočky ČSO

Moravský ornitologický spolek patří již tradičně k organizacím, které několikrát v roce pořádají ornitologické exkurze pro veřejnost. Nejvděčnějšími lokalitami bývají Tovačovské a Záhlinické rybníky – významná zastávka ptáků na tahu. Jedna z akcí během roku se však koná úplně v jiném prostředí – v přírodním parku a dnes již i Významném ptačím území – Hostýnské vrchy.

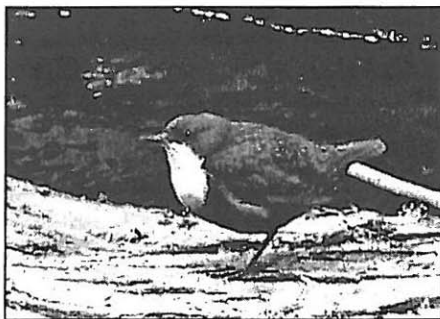
Oblast Hostýnských vrchů leží v severní části Zlínského kraje, těsně při hranici s krajem Olomouckým. Byla vyhlášena zejména kvůli výskytu strakapouda bělohřbetého a lejska malého, kteří hnízdí ve zdejších bukových a jedlobukových lesích.

Exkurze, konané v sobotu 28. 5. 2005, se zúčastnilo celkem 14 lidí z různých míst střední Moravy. Většina účastníků se však připojila již brzy ráno při odjezdu autobusu z Přerova. Sraz účastníků byl v 8 hodin v srdci těchto kopců – na Tesáku. Mezi účastníky bylo i 5

dětí. Nejstaršímu účastníkovi bylo 79 let. Po seznámení s trasou exkurze mohla být cesta zahájena. Vzhledem k tomu, že se exkurze konala už v poměrně pokročilém jaru, nebyli ptáci tak nápadní svým zpěvem. I přes to se nám podařilo zastihnout několik zajímavých druhů. Například ještě na Tesáku mohli účastníci spatřit kosa horského. Dále trasa vedla přes prales Černava, kde se ozývaly 3 druhy našich budníčků: větší, menší a zejména lesní. Na mýtině za pralesem se na několik okamžiků ukázal dokonce čáp černý a dva kroužící včelojedi. Potom naše cesta směřovala okolo kopce Černava, kde jsme zaslechli typický hlas dvou příbuzných ptáků – hrdlíčky divoké a holuba doupačka. Ti šťastnější, kteří šli pomaleji, konečně spatřili v plné kráse lejska bělokrkého, jehož hlas se ozýval před tím všude kolem. Bukové lesy místy střídaly smrkové monokultury, kde se často ozývalo cvrlikání králíčeků. Potom naše cesta směřovala přes další pralesovitý úsek, tentokrát přes rezervaci Smrdutá. Téměř v závěru naší cesty se nacházela přírodní památka „Na Jančích“ – louka s výskytem

Kos horský. Foto Adolf Goebel.

Skorec vodní. Foto Adolf Goebel.

8 druhů orchidejí. S několika exempláři se mohli setkat i účastníci této exkurze. Posledním ornitologicky zajímavým místem byla cesta podél říčky Bystřičky, kde se nám několikrát ukázal konipas horský a dokonce i prolétl skorec.

I když v den exkurze panovalo doslova tropické počasí, zvládli trasu bez problémů všichni. Tak tedy zase za rok, v „Hostýnkách“, nashledanou.

Jaroslav Zámečník

Moravský ornitologický spolek – středomoravská pobočka ČSO zve všechny milovníky ptactva a přírody na své podzimní a zimní akce v roce 2005

19. 11. 2005 a 3. 12. 2005 Exkurze Tovačov

Odjezd autobusu v 6.50 hod z autobusového nádraží Přerov (nást. č. 13), sraz u sádek v Tovačově v 7.30 hod. Předpokládá se, že zájemci se mohou k exkurzi připojit i kdykoli později přímo na hrázi rybníka.

Účastníci, kteří přijedou na autobusové nádraží do Tovačova výše uvedeným spojem, půjdou k sádkám společně s některým z průvodců z MOS. Trasa povede kolem rybníka Kolečko, kde se pravidelně vyskytují běžné druhy kachen, racci, volavky popelavé, potápka roháč, potápka malá, ale také ledňáček říční. Okolí rybníka Kolečko je velmi významnou biologickou lokalitou s výskytem vzácných hub i různých druhů hmyzu. Dále vede cesta k sádkám alejí starých dubů. V aleji jsou hojnými druhy brhlík lesní, strakapoud velký, žluna zelená i řada dalších ptáků, kteří však na zimu odlétají. Účastníci exkurze si pak krátce prohlédnou Křenovský rybník a hlavní část exkurze bude probíhat na hrázi Hradeckého rybníka. Na podzim zde bývají potápka roháč, lyska černá, labuť velká, kachna divoká, polák chocholačka, polák velký, ale také volavka popelavá, volavka bílá a ledňáček říční. Často se zde na tahu zdrží i orlovec říční, hohol severní i řada dalších ptáků. Ornitologové také s napětím očekávají každoroční návrat orla mořského, který je znám pod jménem „Svěšená noha“, které získal díky dávnému zranění, jež mu nedovoluje při letu přitáhnout nohu k tělu. Při špatném počasí se exkurze nekoná.

Ing. Adolf Goebel, Ph.D.

Z exkurze MOS. Foto Adolf Goebel.

Kořeny moravské ornitologie v Přerově

(Moravský ornitologický spolek a Moravská ornitologická stanice)

Ornitologie zaujímá v historii města Přerova výjimečné a specifické postavení podobně jako archeologické nálezy v Předmostí nebo působení J. A. Komenského. Již v minulém století působili na střední Moravě významní ornitologové, kteří se věnovali sbírkové a publikační činnosti. Mezi světově proslulé patří JUDr. Sebald Schwab (1801-1877), učitel Josef Talský (1836-1907) a gymnaziální profesor a zakladatel pražské zoo v roce 1931 Jiří Janda (1865-1938). Ornitologové na Moravě neměli vlastní organizaci a působili při Ornitologickém spolku ve Vídni (Ornithologische Verein in Wien). První přírodovědné společnosti na Moravě se zrodily až po vzniku Československa. Jednalo se o Klub přírodovědecký v Brně, o Vlastenecký spolek musejní v Olomouci a o Přírodovědeckou společnost v Ostravě. První ornitologický zaměřené sdružení na Moravě vzniklo v roce 1932 v Přerově.

Původní název sdružení byl Ornitologický spolek a jeho ustavující schůze se konala dne 4. prosince 1932 v pivovarské restauraci. Spolek pracoval podle stanov schválených Zemským úřadem v Brně. Předsedou spolku se stal učitel František Ginter. O vzniku spolku informoval veřejnost i tisk (časopis „Obzor“). Na další valné hromadě dne 14. prosince 1933 odhlasovali členové přejmenování spolku na Moravský ornitologický spolek. Pod tímto názvem pracuje spolek dodnes.

Hlavní náplní činnosti spolku byla ochrana ptactva a členové se zabývali zimním přikrmováním v přerovských parcích a ve spolupráci se školami vyráběli a vyvěšovali krmítka a ptačí budky, zejména v Michalově a Žebračce. Součástí této práce byla pravidelná kontrola, čištění a oprava budek včetně prezentace hnízdících druhů a úspěšnosti hnízdění. V dubnu 1933 bylo ustaveno 10 odborných sekcí pro zkvalitnění výzkumné a osvětové činnosti spolku. Aktivita a působení Moravského ornitologického spolku bylo velmi dobře mediálně zviditelněno a zaujalo širokou veřejnost. Již koncem roku 1933 měl spolek téměř 200 členů.

Výbor spolku pod vedením Františka Gintra se rozhodl na své schůzi dne 16. srpna 1933 vybudovat ornitologické muzeum s odbornou knihovnou a vydávat odborný ornitologický časopis. Tento časopis byl vydáván od roku 1934 pod názvem „Moravský ornitolog“. Tehdy se jednalo o první odborný ornitologický časopis v Československu. Mezi ornitology i další veřejností byl o něj nečekaně velký zájem. Proto byl časopis vydáván od třetího čísla pod názvem „Československý ornitolog“. Dá se říci, že to byl na tu dobu odvážný čin, neboť s vydáváním obdobně zaměřeného periodika u nás nebyly zkušenosti. Základní myšlenkou výboru spolku bylo, aby časopis „Československý ornitolog“ byl nejen časopisem vědeckým, ale také popularizujícím, a tak následně pronikl do škol a mezi zájemce o ptáky z řad veřejnosti. To se podařilo v krátké době a bezesbýtku. Časopis přivítaly a také do něj přispívaly naše tehdejší vědecké kapacity v zoologii a ornitologii (např. prof. dr. h. c. E. Bayer, ing. J. M. Rašek, dr. J. Jirsík, prof. dr. E. Baudyš, prof. ing. dr. O. Farský, dr. J. Karásek). Časopis si našel cestu i do ciziny a byl vyměňován s mnoha ornitologickými společnostmi v Evropě (s krátkými cizojazyčnými souhrny).

V roce 1934 začal Moravský ornitologický spolek s kroužkováním ptáků vlastní výroby. Kroužky nesly značku MOS-PREROV-CSR a sloužily k zjišťování stáří a tahových cest ptáků. Následující rok rozhodl výbor spolku vyrábět a vyvěšovat umělá vlaštovčí hnízda. V roce 1935 bylo také okroužkováno 2800 ptáků, pokračovala výzkumná činnost členů a objevil se první návrh na postavení ornitologické stanice. Rozšiřovala se knihovna, přibývalo odborných ornitologických časopisů získaných výměnou, rozrůstala se kolekce dermatoplastických preparátů, hnízd a vajec ptáků v muzejní sbírce a zvyšoval se počet okroužkovaných ptáků.

V roce 1936 se uskutečnila v Přerově „Středomoravská výstava“. Na návrh pořadatelů výstavy zde spolek instaloval vlastní expozici, která byla velmi zdařilá a pomohla k tomu, že se s jeho prací a zaměřením seznámila veřejnost v celém Československu. Expozice byla později instalovaná v budově ornitologické stanice.

V souvislosti s historií moravské ornitologie v návaznosti na Přerov je velmi důležitá zmínka o založení Ústředního akčního výboru československých ornitologů v roce 1936. Výkonným předsedou byl zvolen jednatel Moravského ornitologického spolku Zdeněk Šulc, čestným předsedou známý ornitolog dr. A. Hořice a místopředsedy ornitolog dr. W. Černý a František Ginter. Tato organizace měla v programu vybudovat ornitologický ústav, sdružovat ornitology z různých spolků, vysokých škol a výzkumných ústavů, koordinovat ornitologické výzkumy a založit československou ornitologickou organizaci.

První plány na vybudování ornitologické stanice předpokládaly stavbu v parku Michalov o několika místnostech a s voliérymi pro chov ptáků. Projekt na stanici vypracoval architekt ing. H. Friesing v roce 1937, kdy se také začalo se stavbou. První návrhy doporučovaly název Zemědělská výzkumná ornitologická stanice v Přerově. Později se výbor spolku a Ústřední akční výbor československých ornitologů sjednotil na názvu Výzkumná ornitologická stanice. Vědeckou garanci nad stanicí převzal prof. dr. E. Baudyš z Vysoké školy zemědělské v Brně. Městská rada v Přerově věnovala na stavbu stanice pozemek mezi parkem Michalov a Bečvou. Realizací stavby byla pověřena firma F. Volfa.

Stanice byla dokončena v roce 1938 a zásluhou města byla obklopena pozemky o rozloze 2 ha. V okolí byly vysázeny stromy a keře, vyhloubeny rybníčky a postaveno 24 klecí a 18 voliér. Sbírkou obsahovaly v té době přes 200 dermatoplastických preparátů, desítky hnízd, oologickou kolekci a odbornou knihovnu. Ve voliérách bylo umístěno přes 100 ptáků. Na oživení areálu stanice věnoval ředitel Středomoravských elektráren ing. A. Němec sochu Světlušky. Přestože slavnostnímu otevření stanice dne 28. října 1938 zabránily bouřlivé a tragické události tohoto roku, začala stanice pracovat.

Během 2. světové války se podařilo neuvěřitelnou obětavostí členů Moravského ornitologického spolku udržet činnost spolku i stanice. Rozšířil se chov drůbeže, holubů a cizokrajných ptáků. Vědecká práce byla sice na stanici omezena, ale rozběhla se ochranná a poradenská činnost. Německé okupační orgány nařídily přejmenovat časopis „Československý ornitolog“ na „Ornitolog“ s pouze německými souhrny a zakázaly kroužkovat ptáky československými kroužky. Činnost stanice byla hrazena z prodeje drůbeže a holubů, ze vstupného, z výroby a prodeje ptačích budek, krmítek a krmných směsí pro ptáky, z členských příspěvků a z darů přerovských podnikatelů. Jen v roce 1940 navštívilo stanici 6000 osob.

Během války se stal členem Moravského ornitologického spolku František Hejl a v roce

1943 byl zvolen knihovníkem a archivářem. Ve výboru spolku byl v různých funkcích celkem 46 roků. Jako obětavý pracovník a znamenitý ornitolog ovlivnil moravskou i československou ornitologii.

Dne 20. listopadu 1944 byla stanice při náletu amerických letadel poškozena tříštivými bombami. Kompletně byly zničeny sbírky a venkovní voliéry. Nedotčena zůstala jen knihovna. Svépomocí členů spolku byly odklizeny trosky a zahájena obnova. Do konce války byla stanice opravena a postaveny nové voliéry včetně úpravy okolního areálu. Po sbírce mezi občany Přerova v roce 1946 byla obnova stanice dokončena. Z dalších subvencí a členských příspěvků se podařilo vybudovat dílnu na výrobu budek a krmítek.

V té době spolupracovalo se stanicí mnoho známých ornitologů, kteří se přihlásili jako noví členové (např. prof. dr. O. Ferienc, prof. dr. J. Ašmera, Z. Klůz, doc. dr. K. Hudec, dr. F. Balát, dr. S. Svoboda, ing. dr. Z. Kux). Dobrovolní spolupracovníci stanice a členové spolku se věnovali praktické ochraně, faunistice a bionomii ptáků a taxonomickým otázkám. Předsedou Moravského ornitologického spolku byl stále František Ginter, který byl navíc při volbách v roce 1946 zvolen do Zemského národního výboru v Brně. V roce 1947 byla na stanici zřízena laboratoř pro výzkum aviárních chorob (vedoucí dr. A. Chajda). Od roku 1945 vycházel časopis znovu pod názvem „Československý ornitolog“. Výrobu ochrannářských pomůcek pro ptáky převzalo v roce 1947 družstvo Ornis, které zároveň zabezpečovalo provoz stanice a obchodní činnost.

Po roce 1948 došlo k utlumení aktivity Moravského ornitologického spolku. V roce 1949 umírá dr. A. Chajda a po jeho smrti se nepodařilo obnovit činnost laboratoře pro výzkum ptačích nemocí. V červnu 1950 bylo zastaveno reorganizačními opatřeními vydávání časopisu „Československý ornitolog“. Družstvo Ornis zaniklo v roce 1955. V této pro spolek nešťastné době v něm bylo organizováno téměř 750 členů. Od roku 1950 do roku 1956 nevydával spolek žádný časopis a pracoval jako samostatná organizace řízená ONV Přerov.

Výzkumná ornitologická stanice prožívala vážné finanční problémy a její provoz zajišťovali přerovští členové spolku zdarma. V roce 1952 byla opravena střecha stanice (následky bombardování) ze sbírky mezi členy spolku a z půjček členů výboru (zejména F. Ginter a Z. Šulc), kteří pak spláceli dluh až do roku 1959. V roce 1954 převzal nad spolkem patronát ZO ROH Komunálních podniků města Přerova.

Po dlouhých jednáních bylo povoleno vydávání časopisu. První číslo vyšlo v roce 1956 pod názvem „Zprávy Moravského ornitologického spolku“ („Zprávy MOS“). V roce 1952 byl zvolen předsedou spolku František Pelcl (ředitel školy v Předměstí). František Ginter byl znovu zvolen předsedou Moravského ornitologického spolku v roce 1955. V této době požádal spolek různé ochrannářské akce ve spolupráci s veřejností, např. Dny ptactva, výstavu Ochranou přírody k ochraně člověka na stanici apod. Výstavu výtvarně navrhl akademický malíř Vlastimil Kozák, který byl členem spolku i vynikajícím ornitologem. Výstavu navštívilo za necelý měsíc tři tisíce osob.

V roce 1958 byl zvolen znovu předsedou spolku F. Pelcl a v roce 1959 rozhodl výbor na přejmenování svého názvu na Moravské ornitologické sdružení, které se stalo v témže roce zájmovou organizací Moravského muzea v Brně. Po úpravě správních územních jednotek v roce 1960 a pro nedostatek finančních prostředků se stalo Moravské ornitologické sdružení samostatnou zájmovou organizací okresního muzea (v roce 1960 bylo zřízeno přírodovědné oddělení muzea).

V roce 1962 byla vytvořena Městským národním výborem v Přerově samostatná osvětová organizace Ornitologická stanice, která vzhledem k vědeckým kontaktům s tuzemskými a zahraničními institucemi vystupovala jako Moravská ornitologická stanice. Dále vycházely „Zprávy MOS“ a byly organizovány exkurze a ornitologické výzkumy. Činnost stanice řídila osmičlenná rada, ve které byl zastoupen i F. Ginter. V této době vycházejí podrobné práce ornitologických pozorování z chráněných území v okolí Přerova od F. Gintra a V. Kozáka (Žebračka, Rybníky u Přerova, Padělky). Stanice bojovala neustále s nedostatkem finančních prostředků. Proto bylo rozhodnuto po mnoha jednáních, že Moravská ornitologická stanice a Moravské ornitologické sdružení přejdou od 1. ledna 1970 pod okresní muzeum. Byly odstraněny voliéry se zvířaty a muzeum převzalo 811 svazků knih, časopisů a separátů, 41 hnízdo, 174 snůšky ptačích vajec a 97 dermoplastických preparátů. Na stanici bylo přemístěno přírodovědné oddělení muzea se specializací na ornitologii.

Stanice byla v této době v havarijním stavu a po nezbytných opravách byla slavnostně otevřena v dubnu 1973. Předsedou sdružení se stal dr. S. Svoboda. Stále vycházely „Zprávy MOS“, které společně vydávalo muzeum (stanice) a sdružení. V rámci specializace byla navázána spolupráce s ústavu akademie věd, vysokými školami a muzei. Rozšířil se výzkum ptáků, zejména jejich tahů a parazitů. Spolu se „Zprávami MOS“ vycházely ornitologické monografie v edici „Knihovnička MOS“ (celkem 13 publikací). Ke 40. výročí Moravského ornitologického spolku byla uspořádána v roce 1972 celostátní konference. Obdobná konference se konala v roce 1982 k 50. výročí spolku. V roce 1975 byla postavena v Moravské ornitologické stanici nová výstavní síň a v letech 1979 až 1981 byla dokončena nová budova Moravské ornitologické stanice podle návrhu ing. arch. Z. Coufala z Olomouce. Mnoho brigádnických hodin zde odpracovali členové Moravského ornitologického sdružení (akce Z). V roce 1981 byl zvolen František Ginter čestným předsedou sdružení. Od roku 1985 do roku 1992 bylo uspořádáno ve spolupráci se sdružením na stanici 7 celostátních ornitologických konferencí, ze kterých byly vydány sborníky přednášek. Hlavní zásluhu na obnovení činnosti Moravské ornitologické stanice jako přírodovědného oddělení Muzea Komenského, za její vědeckou, publikační a další činnost v tomto období a za její rozšíření do dnešní moderní podoby, má dr. Jiljí Sitko, CSc.

V roce 1991 byl znovu založen Moravský ornitologický spolek a v roce 1992 došlo ke spojení spolku s Moravským ornitologickým sdružením. Nová organizace přijala název Moravský ornitologický spolek a stala se samostatnou. Spolek v dnešní podobě vydává „Zprávy MOS“ ve spolupráci s Muzeem Komenského v Přerově, zabývá se praktickou ochranou ptáků, pro téměř 2000 členů vydává čtvrtletník „Ptáci kolem nás“ (od roku 1992 do roku 1995 „Moravský ornitolog“), organizuje ornitologická setkání, pozorování a exkurze, spolupracuje s referáty životního prostředí a vyvíjí mnoho dalších aktivit. Prezidentem Moravského ornitologického spolku je Jiří Šafránek.

Moravská ornitologická stanice se zabývá jako specializované přírodovědné oddělení Muzea Komenského muzejní činností (největší expozice ptáků ve střední Evropě), pečuje o rozsáhlou odbornou knihovnu, vyměňuje ornitologické časopisy s cizinou, spolupracuje s vědeckými ústavy, zabývá se studiem tahů ptáků, parazitickými červy ptáků, determinací a revizí cizokrajných ptáků a ekologií ptáků (zámecké parky, městské parky, zemědělská krajina, chráněná území). Také vyvíjí rozsáhlou osvětovou činnost (články, šoty v televizi, rozhlasové pořady, přednášky apod.). Po povodni v roce 1997, kdy utrpěla škodu ve výši téměř 6 mil. Kč, provádí rekonstrukci expozice a knihovny.

Do třicátých let sahají kořeny moravské ornitologie v Přerově a členové Moravského ornitologického spolku se podíleli se zanícením na jejím rozvoji. Ovlivnili ornitologii a ochranu ptáků zejména na Moravě, ale i v Čechách a na Slovensku. Do podvědomí široké veřejnosti se dostali propagací praktické ochrany ptactva a životního prostředí. V náručí Moravského ornitologického spolku našli své místo i mladí zájemci o ornitologii. Je na mladé generaci, aby s nadšením a zápalem uskutečňovala odkaz zakladatelů Moravského ornitologického spolku.

† RNDr. František Hanák

Několik poznámek o chování lejska bělokrkého (*Ficedula albicollis*)

V roce 1994 mi zahnízdil jeden pár lejska bělokrkého (*Ficedula albicollis*) mimořádně ve dvorku v budce na dřevníku a tak se mi naskytla možnost snadného pozorování chování partnerů v páru.

Kopulace v periodě krmení mlád'at

Samec neměl kroužek a podle zbarvení se jednalo o starého samce (+ 2 r.). Intenzivně samičku vábil do obhajované budky, pářil se s ní, ale jakmile samička započala zahřívát kompletní snůšku, samec odletěl a více se již v blízkosti této budky neobjevil. Po celou dobu inkubace byla samice sama.

Dne 4. 6. byla v budce jednodenní mlád'ata a v ranních hodinách je krmila pouze samice. Týž den přibližně v 16 hod. přiletěl do koruny stromu asi 12 m od budky samec lejska bělokrkého s modrým kroužkem. Na jeho krátký a nevýrazný zpěv samice okamžitě zareagovala. Vylétěla z budky, proletěla kolem samce a zmizela v korunách stromů okraje lesa. Samec ji okamžitě následoval, ale po chvíli se k budce vrátila opět pouze samice. Samec s modrým kroužkem byl víceletý a dne 2. 6. zdárně vyvedl svá mlád'ata z budky vzdálené asi 50 m od budky ve dvoře.

Následujícího dne 5. 6. po 9. hod. samec s modrým kroužkem znova přiletěl na stejné místo. Na jeho krátké zazpívání vylétěla samice z budky ve dvoře a usedla na větev 2 m vedle samce. Samec k ní okamžitě vzletěl, z pomalého letu na samičku usedl a došlo ke krátké kopulaci. V následující minutě samec slétl pomalým houpavým letem k budce, krátce před ní zůstal v třepotavém letu a vrátil se do korun stromů v okraji lesa. V odpoledních hodinách jsem již tohoto samce pozoroval jak předává potravu samicí ve vletovém otvoru budky ve dvoře. V dalších dnech samec s modrým kroužkem mlád'ata v této budce adoptoval a pomáhal samicí s jejich krmením. Frekvence krmení mlád'at tímto nevlastním otcem byla z počátku velmi nízká (na 12 krmení samicí připadlo 1 krmení samcem). Od 12. 6. začal tento adoptivní otec krmit mlád'ata intenzivněji, ale i přesto byla jeho frekvence krmení 3x nižší než krmení mlád'at vlastní matkou.

Adaptace na umělý zdroj potravy

Dne 11. 6. se citelně ochladilo a po 17. hod. byla aktivita hmyzu téměř nulová. V podvečer při kontrole budky jsem zjistil, že mlád'ata jsou hladová a hlasitě žadoní. Ve 20 hod. jsme proto instalovat 3 m před budkou a 1,2 m pod její úrovní (na střeše garáže) talíř s moučnými červy. Samice při přeletu na nový předmět v blízkosti budky okamžitě zareagovala. Asi půl minuty zůstala zavěšená na přední stěně budky u vletového otvoru a nepřetržitě pozorovala moučné červy. Poté slétla k talíři a v průběhu dalších 80 sek. 8x krmila mlád'ata v budce, tj. každé ze čtyř mlád'at dostalo 2 moučné červy. Totéž po osmi minutách zahřívání mlád'at zopakovala, potom se sama důkladně nakrmila a zaletěla do budky k přenocování. Od 12. 6. využívá tohoto umělého potravního zdroje ke krmení mlád'at i k vlastnímu nakrmení samec s modrým kroužkem.

Hájení potravního zdroje

Dokud nebylo prováděno přikrmování lejsků moučnými červy, nepozoroval jsem ve dvoře agresivní chování lejska bělokrkého proti jiným ptačím druhům. Jakmile si samice i samec lejska bělokrkého navykli na „nový“ potravní zdroj, jejich chování se poněkud změnilo. Po nakrmení mlád'at a vlastním nasycení často zůstávali dlouhé chvíle sedět v těsné blízkosti talíře nebo na suché větvi asi 7 m nad talířem a z těchto míst si potravní zdroj vizuálně střezili. Dne 14. 6. jsem pozoroval samce lejska bělokrkého jak ze svého posedu prudkým náletem zaútočil na červenku obecnou (*Erithacus rubecula*), která se poskakováním po střeše garáže přiblížila na vzdálenost 1,5 m k talíři s moučnými červy. O dva dny později dne 16. 6. jsem po raním krmení v 9 hod. uklidil se střechy garáže prázdný talíř. Asi o hodinu později se po střeše garáže pohyboval mladý rehek domácí (*Phoenicurus ochruros*). Když se přiblížil na 1 m místu, kde býval umístěn talíř s moučnými červy, zaútočila na něj prudce samice lejska bělokrkého a fyzicky ho napadla. Rehek domácí po tomto napadení okamžitě odletěl.

Předávání potravy samici

Hnízdící samici lejska bělokrkého a jejímu prvnímu partnerovi přítomnost lidí ve dvoře příliš nevadila. Pokud se lidé pohybovali ve vzdálenosti od budky 6 m a více, bylo chování obou jedinců původního páru naprosto přirozené. Naopak druhý samec, který adoptoval mlád'ata byl k lidem ve dvoře nedůvěřivý. Když přilétal s potravou a někdo se pohyboval ve dvoře, samec usedl na okraj střechy 1 m vedle budky a tiše zapískal. Nato samice vyletěla z budky a v třepotavém letu převzala ze zobáku sedícího samce potravu s níž se opět vrátila do budky krmít mlád'ata. Jestliže samice nebyla v tu dobu v budce, samec s potravou v zobáku vyčkal až se samice vrátila a potravu od něj převzala.

Miroslav Král

Přiletý lejska černohlavého (*Ficedula hypoleuca*) na hnízdiště

Jednoho dne jsem přes své přátele prof. V. Bičíka a dr. Tore R. Nielsena obdržel soubor dat o jarním přiletu lejska černohlavého na hnízdiště v Sandnes, coby fragment pozůstalosti po amatérském ornitologovi Haraldu Nevlandovi. Myslím si, že by bylo škoda aby tato data zůstala nevyužita v mém archívu. Rozhodl jsem se proto k jejich zveřejnění současně s vlastními údaji o přiletu lejska černohlavého na hnízdiště Dlouhá Loučka – Sovinec.

Lejsek černohlavý je jeden z tažných druhů pěvců, který hnízdí v přirozených dutinách i v ptačích budkách. Zimuje v západní až střední Africe přibližně mezi 5° - 15° s.z.š. a na svá hnízdiště v Evropě přilétá v průběhu dubna a května. Při jarním stěhování na hnízdiště přelétá část populace lejska černohlavého Středozevní moře. Přes Maltu protahuje již od konce března (Sultana & Gauci in Glutz & Bauer 1993) a přes Korsikou od 1. dekády dubna (Thibault in Glutz & Bauer 1993).

Na lokalitě Dlouhá Loučka – Sovinec (49°50' s.z.š. a 17°15' v.z.d., 300 - 480 m.n.m.), ležící v jihozápadní části Nízkého Jeseníku, hnízdí zpravidla v ptačích budkách, které jsou rozmístěny v převážně listnatém lese. V letech 1982 – 2004 byl zjištěn přilet prvního samce na hnízdiště ve 22 hnízdních sezónách. Nejranější přilet byl zjištěn 15. 4. v roce 2000 a nejpozdější přilet prvního samce byl 7. 5. v roce 1993. Průměrné datum přiletu je 25. 4. (n = 22), přičemž pro tento výpočet byla data přestupných roků vždy povýšena o 1 den. Průměrné datum 25. 4. je zcela shodné s průměrným datem přiletu do Slezska jak uvádí Hudec et. al. (1966). Pro jižní Moravu uvádí Hudec (1983) datum přiletu 10. 4. – 2. 5. se středním datem 19. 4.

V městě Sandnes (58° 50' s.z.š. a 05°40' v.z.d.) ležícím na jihozápadním pobřeží Norska hnízdil lejsek černohlavý v ptačích budkách na zahradě druhého z autorů tohoto článku. V letech 1967 – 2000 byl zjištěn přilet prvního samce celkem ve 32 hnízdních sezónách. Nejranější přilet byl 2. 5. v roce 1988 a nejpozdější přilet prvního samce byl 29. 5. v roce 1997. Průměrné datum přiletu je 15. 5. (n = 32) a bylo vypočteno stejným způsobem jak u předešlé lokality. Haftorn in Glutz & Bauer (1993) uvádí, že nejranější přiletu do Norska bývají již v poslední dekádě dubna, ale střední data přiletů jsou v 1. dekádě května.

Přilet prvních samců LČ ve stejném roce na hnízdiště Dlouhá Loučka - Sovinec i na hnízdiště Sandnes byl zjištěn v 16 hnízdních sezónách, přičemž na hnízdiště Sandnes, ležící 950 km severněji, byly přiletu opožděny o 12 – 33 dnů (v průměru o 22 dnů). Na svá nejsevernější hnízdiště ležící až za polárním kruhem přilétá ještě později. Takovými hnízdišti LČ je např. okolí finské biologické stanice v Kilpisjärvi kam přilétá 10. – 30. 5. (Järvinen 1983), nebo Laplandskij zapovedník na poloostrově Kola s přiletu v průběhu šesti let 17. – 28. 5. a s průměrným datem 23. 5. Vladimírskaja in Peklo (1987).

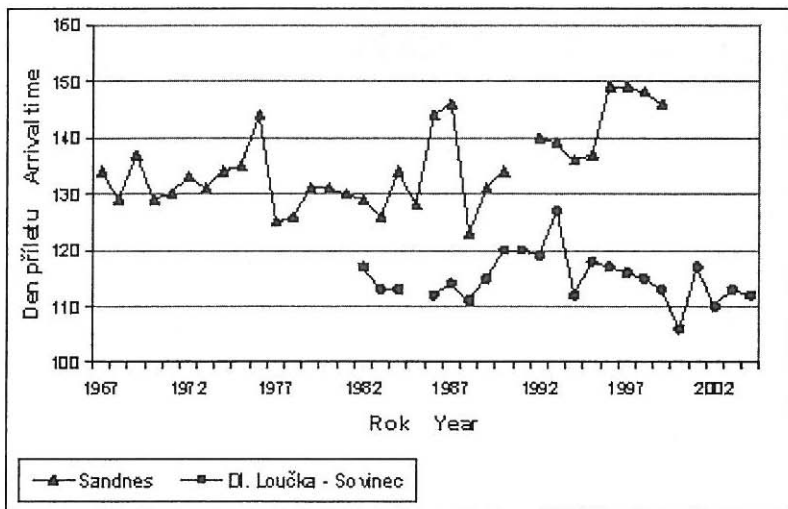
Literatura

- GLUTZ von BLOTZHEIM U. N. & BAUER K. M. (eds.) 1993: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 13/I. AULA – Verlag Wiesbaden.
HUDEC K. (eds.) 1983: Fauna ČSSR. Ptáci 3/II. Academia, Praha.

- HUDEK K., KONDĚLKA D. & NOVOTNÝ I. 1966: Ptactvo Slezska. Slezské muzeum, Opava.
 JÄRVINEN A. 1983: Breeding strategies of hole-nesting passerines in northern Lapland. Ann. Zool. Fennici 20: 129 – 149.
 PEKLO A. M. 1987: Mucholovki fauny SSSR. Naukova dumka, Kijev.

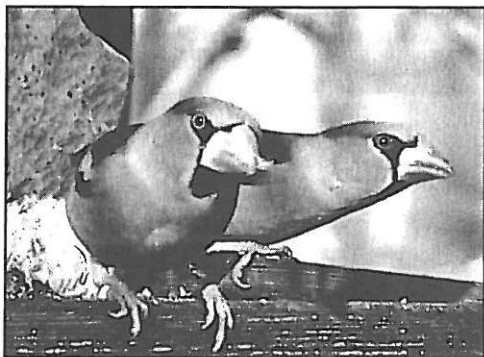
Miroslav Král, † Harald Nevland

Obr. 1. První přiletý samců lejska černohlavého (*Ficedula hypoleuca*) na hnízdiště.
 (100 = 10.IV., 120 = 30.IV. atd.)

Bavíme se u krmítka

Často nám volají na Moravskou ornitologickou stanici Muzea Komenského obyvatelé Přerova ohledně zimního příkrmování ptáků, kladou různé dotazy, které se týkají přizpůsobení ptáků na zimu, jak a čím je krmit, co lze na krmítku pozorovat, chování ptáků na krmítku, rozdílu v ubytování a návštěvnosti jednotlivých druhů apod. Je to pochopitelné, neboť podle střízlivého odhadu příkrmuje v zimě na různých typech krmítek až 30% občanů Přerova. Ve městech, jako je Přerov, je nejlépe krmit ptáky na okenním krmítku. O tom, čím se zde ptáci krmí, bylo již mnoho napsáno. Nejlepší je slunečnice doplněná dalšími semeny (např. prosem, řepkou nebo lněným semínkem) a pro sýkory je možné přidat hovězí lůj. Zásadně se nenabízí zkažené, solené, uzené, kořeněné a připálené krmivo. S krmením se začíná počátkem listopadu a lze příkrmovat až do konce března.

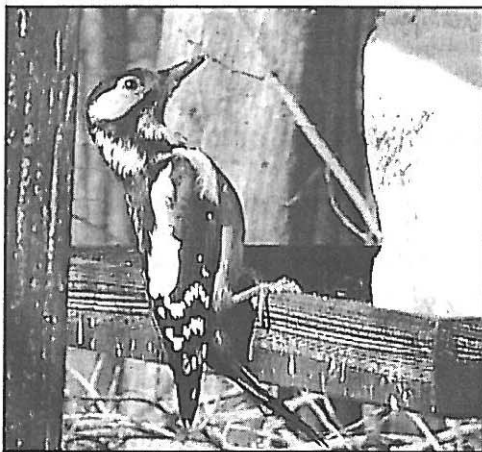
Dlasci tlustozobi na krmítku. Foto Adolf Goebel.

Pozorováním ptáků na krmítku se lze i bavit, neboť nám předvedou mnoho ze svého života. Lze si tak procvičit znalosti ptáků a určovat, které druhy na krmítko přilétají (v prodeji je široká nabídka barevných atlasů ptáků). Když už ptáky poznáme lze sledovat, čím se živí, kterému krmivu dávají přednost a v kterou denní dobu přilétají. Zajímavé je také sledovat, jak ptáci reagují na klimatické změny (sníh, ochlazení). Při dalším pozorování lze zaznamenat, jaké vztahy panují mezi jedinci téhož druhu a mezi různými druhy.

Nyní k dotazům. Mnoho ptačích druhů řeší nedostatek potravy a problém nízkých teplot v zimě tím, že odtáhnou do jižních a příznivějších oblastí. To se týká tažných ptáků. Některé druhy však zůstávají i přes zimu. Někdy se jen přesunují do příznivějších míst, třeba z pahorkatin a hor do nížin (např. čížek lesní nebo hýl obecný). Také se v zimě přemísťují do blízkosti lidských obydlí a ztrácí plachost. Člověk jim umožňuje získat více potravy v podobě nejrůznějších odpadků (např. havran polní) nebo potravy na krmítkách. Ve větších městech navíc neklesají teploty tolik jako v otevřené krajině. V zimě se mění také chování ptáků. Druhy ptáků, které žijí po zbytek roku samotářsky, tvoří v zimě početná hejna. To se týká např. zvonků zelených nebo čížků lesních. V hejnu se dále drobní ptáci lépe ubrání různým dravcům a také se tak bezpečněji přečká mrazivá noc. V zimě se objevují zimní hosté, což jsou druhy ptáků, které se u nás v létě nevyskytují nebo jen ojediněle (např. havran polní, krůvka obecná, pěnkava jikavec, brkoslav severní, čečetka zimní apod.).

V různých zimách se liší jednak návštěva jednotlivých druhů ptáků, jednak jejich početnost. Tyto rozdíly jsou v převážné míře způsobeny průběhem zimy, teplotou, množstvím sněhu a dalšími faktory. Při nižších teplotách se ptáci více potulují po okolí a hledají potravu (např. bobule a semena plevelů). Mnohem více jí najdou, když je zima bez sněhu, a pak se objevují u krmítek v menším počtu. Některé druhy se při vyšších teplotách a holomrazech přesouvají poněkud jižněji (v rámci tzv. potulek) a hledají potravu tam.

Krmítka objevují nejdříve zpravidla sýkory koňadry a modřinky. Sýkory se na nich také objevují jako první návštěvníci již kolem osmé hodiny a pak během dne téměř nepřetržitě.

Strakapoud velký na krmítku. Foto Adolf Goebel.

Zvoncei a vrabci (domáci a poľní) prilétajú na krmítko v menšom hejnu a najčastejši dopoledne. Tehdy se objevují i další druhy, jako např. kosi nebo hrdličky. Sporadicky a nepravidelně prilétajú např. strakapoudi, sýkory babky, brhlíci apod. Ze sýkor se objevuje více koňadra než modřinka. Oba druhy sýkor si potravu (např. slunečnicové semínko) nejčastejši odnášajú na vtvíčky stromů v okolí, kde si ji prsty přidržujú a obsah vyberou zobákem. Také brhlíci lesní odnášajú semínka. Další druhy, jako kosi, zvoncei, vrabci nebo dlasci, se živí přímo na krmítku.

Pokud se budeme bavit celodenním pozorováním ptáků od úsvitu do soumraku, můžeme si zapsat frekvenci i počty všech druhů, kteří krmítko toho dne navštíví. Dá se přitom vidět mnoho zajímavých prvků chování ptáků (vnitrodruhová a mezidruhová snášenlivost resp. nesnášenlivost, přednost určitému druhu krmení apod.). Pokud si poměr jednotlivých druhů ptáků na krmítku sestavíme do grafu (např. v %, obr. 1) jako jsem to udělal já, uvidíme zcela zřetelně jejich celodenní kvantitativní zastoupení. Nejvíce (v 58%) přilétá sýkora koňadra, po ní další druhy následovně: sýkora modřinka (11%), zvonek zelený (8%), vrabci (6%), čížek lesní (4%), kos černý, hrdlička zahradní a pěnkava obecná (po 3%) a dlask tlustozobý s pěnkavou jíkavcem (po 2%). V různých dnech se sporadicky objevovaly i další druhy: strakapoud velký, sýkora babka, hýl obecný, brhlík lesní a šoupálcí (zejména dlouhoprstý). I pozorování u krmítka dalších zvyků, projevů a chování ptáků nám může způsobit radost a poučení (např. průběh spotřeby krmiva nebo srovnání množství jedinců jednotlivých druhů ptáků v různých zimních obdobích).

† RNDr. František Hanák

Výskyt albinotického kormorána velkého (*Phalacrocorax carbo*) na Rožnovské Bečvě

Dne 23.2.2003 odpoledne jsem prováděl pravidelnou kontrolu Rožnovské Bečvy mezi Stříteží nad Bečvou a Zubřím (kv. 6574, VS). Po dobu mé přítomnosti se na řece a v její blízkosti zpočátku zdržovalo kolem 36 kormoránů velkých - přelétali, lovili ryby a odpočívali v korunách starých topolů černých, které dominují břehovému porostu řeky. Společnost jim dělalo 6 volavek popelavých, několik desítek březňáček, 2 potápky malé, skorci, vrány a nechyběl ani ledňáček. Kormoráni však brzy v několika menších hejnech odlétli ve směru toku a nad řekou se opět rozhostil pokoj, jen občas přerušovaný přeletem kachen, hvizdem ledňáčka nebo prvními zpívajícími sýkorami. Ve 14.30, v době, kdy jsem již tato místa pomalu opouštěl, však na řeku z míst, kam odlétlo první hejno kormoránů, přilétlo hejno další, čítající tentokrát kolem 80 ex. Všichni ptáci (včetně několika nedospělých exemplářů) byli vybarveni normálně - až na jednoho - jasně bílého - albinotického jedince. Pták se choval zcela přirozeně, v oboustranném souladu s chováním zbytku skupiny. Tento jedinec se zde zřejmě zdržoval celkem několik dní, pak lokalitu opustil. Výskyt ptáka u nedaleké Veselé poté zaznamenal také J. Heryán.

Za zmínku stojí také výrazně zvýšená početnost územím protahujících a lovicích ptáků v tomto období. Klasicky vybarvení kormoráni se v těchto místech vyskytovali od třetí dekády ledna až do konce 2. dekády března 2003 v nezvykle vysokých počtech (až 200 ex. na přeletu - M. Krupa, v jiných letech většinou bývá nanejvýš 30 ex.). Na Vsetínsku byl častěji pozorován i na místech, kde se jindy objevuje pouze sporadicky (např. na Vsetínské Bečvě u Vsetína - J. Pavelka). Hromadný výskyt na tekoucích vodách zřejmě souvisí s déletrvajícím zamrznutím místních rybníků - hlavního zdroje potravy - vlivem mrazivého počasí. Přesto se zdá, že početnost protahujících a zimujících kormoránů se na Valašsku (a zřejmě i jinde) v posledních letech zvyšuje.

Jaroslav Koleček

Jeřábí tanec havranů

Uprostřed zimy v polovině ledna loňského roku pokrýval sním celou krajinu v dostatečně silné vrstvě. Zejména na lukách a pastvinách byla sněhová pokrývka celistvá. Pouze okolo potoka, který loukami protéká, trčely nad sněhem suché stvoly loňských koprů a lodyh šťovíků. Tak, jako každoročně, byla tu hejna havranů ze severnější položených zemí, aby zimní období přečkala v krajině, kde přeci jenom najdou na přežití více potravy.

I onoho slunného ale mrazivého dne přilétaly ráno skupinky ptáků z několik kilometrů vzdáleného nocoviště. Potulovaly se krajinou, usedaly a zase přelétávaly z místa na místo. Každý opeřelec se snažil najít něco k snědku; po jejich návštěvě zůstávaly na sněhových

Objednávkový list

Ekocentra MOS, Čapky Drahlovského 3, 751 52 Přerov 1
tel. /fax: 581 203 150, e-mail: mos@jweb.cz

Objednávám závazně následující tituly:

Datum:

VIDEOFILMY	vydavatel	min.	Kč	ks
Naši ptáci - havran polní	TRAVEX video	30	196,-	
Naši ptáci - labuť	TRAVEX video	28	196,-	
Sokolovití dravci	TRAVEX video	40	196,-	

AUDIOKAZETY		min.	Kč	ks
Sovy - 69 variant hlasů 11 druhů	Biophon (4. vydání '99)	63	110,-	
Ptáci rákosin a okolí vod	Biophon (1994)	90	110,-	
Hlasy dravců - 53 var. 22 druhů	Biophon (1993)	60	110,-	
Kukačka až šplhavci - 17 druhů	Biophon (1993)	65	110,-	
Pěvci I - 39 druhů	Biophon (1993)	60	110,-	
Pěvci II - 37 druhů	Biophon (1993)	60	110,-	
Pěvci III - 43 druhů	Biophon (1993)	60	110,-	
Mistři pěvci ptačí říše - 22 druhů	Biophon (1994)	72	110,-	
Hlasy našich žab - všech 13 druhů	Biophon (1993)	50	110,-	

AUDIO CD		min.	Kč	ks
Sovy - 69 variant hlasů 11 druhů	Biophon (stereo 2000)	63	205,-	
Rok v přírodě - 99 hlasů a zvuků	Biophon (stereo 1999)	61	205,-	

KNIHY		str.	Kč	ks
Fauna ČR a SR - Ptáci 1	Academia	670	343,-	
Obecná ornitologie	Academia	360	270,-	
Atlas zimního rozšíření ptáků v ČR	H&H	270	67,50	
Česká a Slov. bibliografie 1981-92	ÚEK AV ČR	148	46,50	
Zprávy MOS 2004	MOS	207	80,-	
Zprávy MOS 2005	MOS	225	100,-	
Zpravodaj 12	Jihomoravská. pob. ČSO	78	50,-	
Crex 14	Jihomoravská. pob. ČSO	120	50,-	
Atlas ptáků Čes. a slov. republiky	Academia	118	125,-	
Léto na ptačím ostrově (Klůz)		80	50,-	
Encyklopedie ptáků (700 druhů)	Rebo	288	241,50	
Potravní ekologie dravců a sov	ČSOP	103	79,-	
Čáp bílý bibliografie (1853-1991)	ČSO	42	10,-	
Dravci 1985	MOS	251	10,-	
Sovy 1986	MOS	164	10,-	
Svět zvířat VIII - Ryby 1	Albatros	157	264,-	
Svět zvířat IX - Ryby 2	Albatros	157	287,50	
Mihulovci a ryby I.	Academia	624	330,-	
Ochrana ryb a mihulí	ČSOP	139	40,-	
Svět pravěku	Albatros	151	351,-	
Svět vzácných zvířat	Granit	160	357,-	
Drobní savci v teráriích a klecích	Ratio	113	94,-	
Obojživelníci v teráriích	Ratio	95	84,-	
Živé drahokamy v teráriích	Ratio	65	68,-	
Terárium A - Z	Ratio	236	104	
Naši pavouci	Academia	154	117,-	
Zvířata mluví	Práh	199	194,-	
Vodní měkkýši ČR	ČSOP	113	58,-	
Velká encyklopedie přírody	Fragment	160	244,50	
Záchranné chovy a odchovy 1987		380	10,-	
Myslivecké příběhy - M. Sekera	M. Sekera	249	140,-	
Klíč k určování sladkov. bez. živ.	Rezekvítek	8	25,-	
Naše nejhojnější trávy - klíč	Rezekvítek		40,-	

Jedovaté rostliny kolem nás - klíč	Rezekvítek		40,-	
Naše květiny	Academia	690	241,-	
Z luk a mezí do zahrady	Granit	64	22,50	
Jak založit zahrádku	Ikar	69	79,-	
Bobulovité, užit. a léčivé rostliny	Ikar	287	143,-	
Pokožkové rostliny	Svojtka & Co.	128	120,-	
Bylinky	Svojtka & Co.	124	202,-	
Plané rostliny	Fragment	71	139,50	
Růže v moderní zahradě	Grada	116	74,-	
Květiny v bytě - ozdobné listem	Grada	110	75,50	
Trávník základ zahrady	Grada	115	69,-	
Živé ploty	Grada	90	68,-	
Skleníky, pařeniště, fóliovníky	Grada	97	75,50	
Ochrana rostlin na zahradě	Grada	123	75,50	
Hnojení a výživa rostlin na zahradě	Grada	149	75,50	
Pracujeme se zahradní technikou	Grada	112	75,50	
Brevír o houbách	Olympia	208	113,-	
Litovelské Pomoraví	Bureš, Machar	134	200,-	
Cesty za poznáním - Počasí	Svojtka & Co.	288	524,-	
Hydrobiologie	Informatorium spol.s.r.o.	335	263,50	
Monitorování ekologických změn	EkoCentrum Brno	187	53,50	
Veřejná správa a právo	C.H.BECK	378	550,-	
Objevitelé přírodních zákonů	Fragment	64	118,50	
Životní prostředí	Česká geograf. spol.	62	79,-	
Vytápění domů a bytů I.	Grada	127	76,50	
Vytápění domů a bytů II.	Grada	93	76,50	
Úspory energie	Grada	131	76,50	
Marketing měst a obcí	Grada	178	137,-	

CD-ROM		Kč	ks
Zeměpis - svět	Grada	454,50	
Zeměpis - Česká republika	Grada	562,-	

OCHRANÁŘSKÉ POMŮCKY		Kč	ks
Krmítko sedlové okenní 30x30	p. Macek	125,-	
Krmítko sedlové závěsné 30x30	p. Macek	125,-	
Krmítko šindelové "Prezident"	p. Růžička	380,-	
Budka - klasický sýkorník (překližka)	p. Macek	125,-	
Budka - sýkorník tvar A (překližka)	p. Macek	130,-	

K ceně účtujeme poštovné (69-78 Kč) a balné (10 Kč)

Žádám o zaslání: *na fakturu *na dobírku *odeberu osobně

Jméno a příjmení (organizace):

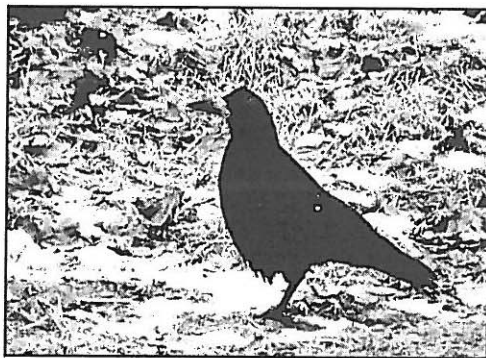
Adresa:

Podpis (razítko org.):

pláních klikaté cestičky jejich kročejí a vyklované důlky až na travní porost. Tak tomu bylo každodenně a já mohl z okna rodinného domku lehce dohlédnout přes svůj ovocný sad i remízek, kterým zahrada končí, až na louky. Občasné pokrákávání havranů, kteří se tam „páslí“, bylo denní zvukovou kulisou krajiny. Okolo poledne uvedeného dne jsem na dvorku u svého domu najednou zaslechl nepřírozený, hlasitý projev mnoha ptáků najednou. Ozývali se jeden přes druhého a jejich hlasy naznačovaly nebyvalé vzrušení v hejnu. Vyběhl jsem do patra domu, abych měl z okna větší přehled, co se na louce děje. A byl jsem velice udiven tím, co jsem spatřil. Na zasněžené louce, ve vzdálenosti asi 400 metrů od mého pozorovacího stanoviště, jsem uviděl desítky havranů. Byli rozestoupeni do kruhu o průměru 10 až 15 metrů. Hlasitě krákali a občas některý z nich (nebo i dvojice či trojice vedle sebe stojících ptáků) prudce vyletěl kolmo vzhůru asi metr i víc a pak znovu usedl na své místo. Zajímavé bylo, že do vzduchu vylétl pták (či skupinka) vždy jen z jednoho místa kruhu a teprve po usednutí zpět do kruhové formace se zvedali ptáci z protějšího místa. Nikdy se nestalo, že by ve vzduchu byli zároveň ptáci z protějších míst kruhu.

Trvalo mi pár minut, než jsem si uvědomil, že bych měl doběhnout pro dalekohled. Po zaostření na tančící ptáky jsem v prvním okamžiku neviděl nic podezřelého. Podivný tanec stále pokračoval. Ale pojednou jsem něco uviděl. To „něco“ byla nepatrná černá tečka, ale velmi hbitá. A vždy, když tato záhadná tečka „narazila“ na hradbu těl havranů, pak právě z tohoto místa prudce vyletěl kolmo vzhůru pták (či skupinka) a dosedli na své místo až tehdy, když černá tečka mířila k protější části kruhové hradby těl havranů. Udiven jsem chvíli zíral na toto záhadné divadlo. Pak jsem urychleně pospíchal zahradou až k remízku, kterým vlastně zahrada (sad) končí. Odtud to již bylo k tančícím ptákům poměrně blízko. Kryt větrovým křovím jsem opatrně přiložil dalekohled k očím. To, co jsem spatřil, mi rázem vysvětlilo celou záhadu zvláštního tance. Černá tečka, která se míhala uprostřed kruhu opeřenců, byl koneček ocasu hranostaje ve sněhobílém zimním šatě. Proto jsem (při někdejším pozorování z větší vzdálenosti) i pomocí dalekohledu vlastně viděl jen černou čipernou tečku. Chvíli jsem se na toto hemžení díval, ale zároveň jsem si začal uvědomovat, že tu nejde o nějakou hru ptáků s hranostajem, ale že jde o hru krutou. Hru o život, kterou příroda aktérům „tanečního představení“ přichystala. Akorát jsem nerozeznal, který z účastníků tance má být potravou komu. Zda hranostaj doufá, že lapí ptáka nebo zda si sbor havranů smlsne na umdlévajícím, ale zatím stále čiperném zvířátku.

Chvíli jsem uvažoval, co provedu. Posléze jsem usoudil, že v nevyhodě je hranostaj, který čelil velké přesile protivníků. A tak jsem sám sebe zvolil jeho zachráncem. Vystoupil jsem z křovin a klusem zamířil k tanečnímu rejči. Ptáci mne spatřili okamžitě a jako na povel se všichni vznesli. Také hranostaj se zarazil, zvedl hlavičku směrem ke mně a pak hbitě vyrazil do zasněžené louky. Po několika desítkách metrů se mi i jeho černá špička ocasu ztratila ve sněhové pláni.

Havran polní. Foto Adolf Goebel.

Minulý týden jsem na zahradě mezi stromy zaznamenal v trávě pohyb. Opatrně jsem se skryl za kmen starší jabloně a sledoval místo, kde se něco pohnulo. A už jsem ho také spatřil. Hbité rezavé zvířátko začalo klikatě brázdit trávník. Co chvíli se zastavovalo, zvedalo hlavičku k rozhlédnutí a pak znovu s čumáčkem u země větřilo pachy, které by mohly prozradit nějakou kořist. A zas krátké, ztmulé postavení a znovu čiperný pohyb dál a dál. Černou špičku ocasu jsem viděl nejdéle, ale posléze se mi hranostaj v dálce a trávě ztratil. A já si v tu chvíli vzpomněl na lednový „tanec havranů“. Věřím, že ono milé zvířátko, které se mi právě ztratilo z očí, bylo tehdy aktérem „tance“ ptáků. A kdyby se našel někdo, kdo by mne chtěl přesvědčit, že to bylo zvířátko zcela jiné, tak mu stejně věřit nebudu.

Vřesina, podzim 2004

arch. Sávo Novák

Hnízdění čápa bílého (*Ciconia ciconia*) v okrese Přerov v roce 2004

Věnováno RNDr. Františku Hanákovi

Od roku 1996 prováděl s mou skromnou pomocí mapování hnízdění čápa bílého v okrese Přerov František Hanák. Po Františkově smrti jsem se ujal této práce sám a výsledky z roku 2004 uvádím v následujícím přehledu. Část výsledků jsem získal návštěvou hnízd osobně, většina byla získána po hnízdní sezóně dotazy na obecních úřadech či u soukromých osob. Všem patří dík za to, že populace čápů je v okrese Přerov nepřetržitě sledována a nebylo nic přetrženo ani Františkovou smrtí.

Obec	Počet juv.	Obec	Počet juv.
Bělotín	3	Oplocany	3
Černotín	3	Osek n. B.	3
Dolní Újezd	2	Polom	3
Dřevohostice	4	Potštát	3
Hranice	3	Prusy	1
Hustopeče n. B.	2(3)	Radslavice	3
Jezernice	3	Skalička	3
Kojetín	2	Soběchleby	2
Lipník n. B.	2	Tovačov	3
Mílotice n. B.	2	Troubky	2
Olšovec	3	Vysoká	3

Čápi bílí letos nezahnázdili v Kozlovicích, Ústí, Vlkoši, Všechovicích a Želatovicích, naproti tomu nově vzniklo hnízdo na umělé podložce v Prusích a poprvé vyvedli mládě v Troubkách (po vzniku hnízda v r. 2003).

Celkově lze rok 2004 hodnotit, co do počtu obsazených hnízd (22), i počtu vyvedených mláďat (58 nebo 59) jako jeden z nejuspěšnějších v historii sledování hnízdění tohoto druhu

Čáp bílý na hnízdě v Radslavicích.
Foto Adolf Goebel.

na Přerovsku. Počtem vyvedených mláďat je vůbec neúspěšnějším za mapovací období od poloviny 90. let 20. století.

Autor bude vděčný všem, kteří v následující hnízdní sezóně jakkoliv pomohou se zjišťováním počtu a údajích o hnízdění tohoto ptačího druhu.

Kontakt: Jiří Šírek, Tržní nám. 63,
752 01 Kojetín, e-mail: sirek@mail.kojetin.cz

Ing. Jiří Šírek

Břehule říční hnízdí i v popílkovišti

Břehule říční je drobný ptáček příbuzný s vlaštovkou a jiříčkou obecnou. Na rozdíl od nich si však nelepí hnízdo z hlíny, ale vyhrabává si nory ve strmých březích řek a v kolmých stěnách pískoven zakončené hnízdní komůrkou. V jedné pískovně může hnízdit i několik set párů břehulí. Průměrná velikost hnízdní kolonie je do 100 párů. Jednou z největších kolonií břehulí v České republice je jejich hnízdiště v Přerově v popílkovišti teplárny. Podle celostátního koordinátora sčítání hnízdišť břehulí pana Petra Heneberga je přerovské popílkoviště se svými 683 norami zároveň největším hnízdištěm v popílků tohoto zákonem chráněného druhu v České Republice.

Členové Moravského ornitologického spolku proto požádali o pomoc při jeho ochraně úředníky odboru životního prostředí Městského úřadu v Přerově. Ti se dohodli s ekologem teplárny, že po dobu hnízdění nebude firma do hnízdiště zasahovat. Na Přerovsku jde tedy již o druhé hnízdiště chráněných břehulí říčních, které je v areálu soukromé firmy. V předešlém případě zahrnulo asi 90 párů břehulí v hromadě písku na dvoře stavební firmy.

Břehule říční hnízdí dvakrát ročně a po vyvedení mláďat odlétají koncem srpna a začátkem září na svá zimoviště

Hnízdiště břehulí říčních v popílkovišti teplárny v Přerově. Foto Jiří Šafránek.

v Africe. Ornitologové evidují v České republice desítky hnízdišť břehulí říčních, ale každým rokem některá zaniknou a jiná se nově objevují. Pokud někde ve vašem okolí hnízdí tento zvláštní druh vlaštovky, dejte vědět ornitologům na e-mail: petrhen@biomed.cas.cz.

Jiří Šafránek

Tovačovské rybníky se opět zapisují do dějin ornitologie

Hohol bělavý v Tovačově. Foto Marysan Claypool.
(ilustrační foto)

bývá velmi těžké a často i zcela nemožné rozhodnout, zda jde o přirozený výskyt nebo o únik z chovu v zajetí. Každopádně jde o jedno z prvních, pokud ne dokonce o vůbec první pozorování tohoto druhu na území České republiky. Na území bývalého Československa byl spolehlivě doložen pouze jediný výskyt hohola bělavého. V roce 1885 byla jedna samice zastřelena v Trstené na Oravě.

V Tovačově se objevil samec. Tento druh patří k nejmenším kachnám. Samec je převážně bílý, má tmavý hřbet a na tmavé hlavě bílý, směrem nahoru vějířovitě se rozšiřující pruh. Kačer byl poměrně plachý a vůbec se nepřibližoval ke břehům. Často se ukrýval v rákosinách. Navzdory tomu se ho ornitologům z Moravského ornitologického spolku – středomoravské pobočky České společnosti ornitologické podařilo nafilmovat a získat tak nezvratný důkaz o jeho výskytu.

Tovačovské rybníky patří mezi ornitology ke známým lokalitám. Celá řada pozorování vzácných druhů ptáků má v rubrice místo pozorování uveden právě Tovačov. A najdou se mezi nimi i druhy, které zde byly pozorovány vůbec poprvé v České republice. Vše nasvědčuje tomu, že se tento seznam opět může rozšířit. V Tovačově totiž byl pozorován další nový druh, hohol bělavý.

Jedná se o severoamerickou kachnu. Téměř každoročně se některý jedinec zatoulá na Island a čas od času také do Velké Británie. Výskyty jsou známy i z dalších zemí Evropy. V těchto případech

Ing. Adolf Goebel, Ph.D.

Kachnám se Tyršův most v Přerově líbí

Kachna na snůšce. Foto Adolf Goebel.

Velmi neobvyklé místo k hnízdění si vybrala kachna divoká v Přerově. Usídlila se přímo na pilíři Tyršova mostu. Přestože byla poměrně nenápadná, neunikla pozornosti kolemjdoucích. Ornitologové toto hnízdění sledovali s velkými obavami, protože kachna musí sedět na vejcích zhruba 26 dní. Po celou dobu se o snůšku stará výhradně samice, která občas musí hnízdo opustit a vydat se za potravou. Jak kachna, tak dočasně opuštěná snůška se může snadno stát terčem vandalů. Přerované se však o kachnu postarali zcela fantasticky. Chodili ji krmit celé rodiny s dětmi a tak kachna prakticky nemusela hnízdo vůbec opustit. Naopak, na pilíř přilétaly i další kachny, racci, vrabci a další ptáci jako na velké přírodní krmítko. Nakonec vše dobře dopadlo. Poslední květnový den se ze tří vajíček se vylíhla mláďata, jedno vejce na pilíři zůstalo, pravděpodobně bylo neoplozené nebo v něm zárodek zahynul. To není nic mimořádného, úspěšnost líhnutí bývá v průměru podle místních podmínek 40 až 80 %. Kachňata jsou okamžitě po vylíhnutí dokonale vyvinuta a schopna samostatného života. Seskok do vody i z mnohem větších výšek pro ně není žádným problémem. Matka je pak odvede do bezpečí a vodí je dokud neodrostou.

Bohužel, ve spojení mostu se zpevněním břehu našli ornitologové další, opuštěné hnízdo se čtyřmi vajíčky. Pohozená láhev od vína i nedopalky v těsné blízkosti hnízda jasně vypovídají o tom, co se stalo. Jako by Tyršův most, který má být podle plánu města nahrazen novým s lanovými konstrukcemi, variantou, která může být schválena nebo odmítnuta místním referendem, tiše říkal, že záleží jen na občanech, zda bude pro kachny útočištěm nebo hrozbou.

Opuštěné hnízdění. Foto Adolf Goebel.

Ing. Adolf Goebel, Ph.D.

Úspěšné osvobození nedobrovolného vězně

Nemilé překvapení čekalo při vynoření jednu z potápek roháčů žijících na Tovačovských rybnících. Roháč totiž při lovu ryb podplaval mříž vpustí a ocitl se doslova a do písmene za mřížemi. Cestu zpět již nenašel. Navíc jeho vrozené chování v nebezpečí, potopení se kdykoli se někdo přiblíží, mohlo snadno vést k tomu, že by si jej nikdo v nedobrovolném vězení nevšiml. Nakonec však měl štěstí, protože neunikl pozornosti členů Moravské ornitologického spolku – středomoravské pobočky České společnosti ornitologické. Ti se spojili s rybáři. Vedoucí Rybářství Tovačov Jiří Zahradníček okamžitě zareagoval a po chvíli zvednutím mříže potápku osvobodil.

Potápka roháč na svobodě. Foto Adolf Goebel.

Potápka roháč je zařazen mezi ohrožené druhy a patří mezi nejkrásnější vodní ptáky. Pozorovat jejich tok, kdy se ptáci vzájemně uklánějí a předávají si hnízdní materiál i malé rybky, patří k nezapomenutelným zážitkům. Vyhnízděním však představení pro veřejnost zdaleka nekončí. Roháči totiž mláďata vozí na zádech a ještě dlouho je také pečlivě krmí.

Ing. Adolf Goebel, Ph.D.

Překvapivý výskyt vzácné labutě

Velkým překvapením skončila pravidelná květnová víkendová návštěva ornitologů na

Labuť zpěvná (vlevo) s labutí velkou. Foto Adolf Goebel.

Tovačovských rybnících. Když se ornitologům nad hlavou ozval známý hlas, měli pocit, že je něco přeneslo časem o pár měsíců zpět. Patřil totiž vzácnému zimnímu hostu, labuti zpěvné. Ta hnízdí daleko na severu v bažinatých oblastech Švédska, Finska, Ruska a posledních letech vzácně i v severovýchodním Polsku. V České republice se tyto labutě objevují pravidelně prakticky každou zimu, ale přesto patří k vzácným zatoulancům, protože jejich celkový počet bývá kolem desítky. Většina z nich totiž zimuje mnohem severněji.

Moravský ornitologický spolek – středomoravská pobočka České společnosti ornitologické se sídlem v Přerově takovéto výskytu pečlivě eviduje. Na svá hnízdiště se labuť zpěvně vracejí v březnu a dubnu, a v květnu již hnízdí. Květnový výskyt je tedy naprostou raritou. Výskyt této labuť zpěvné byl však následně zaznamenán a zdokumentován i později a to jak v Tovačově, tak i v Kojetíně a Chropyni, a to dokonce ještě na počátku září. Jedná se pravděpodobně o první zdokumentovaný případ, kdy labuť zpěvná prožila část jara a celé léto na území České republiky.

Dospělá labuť zpěvná se velikostí a barvou opeření nijak neliší od naší labuť velké a drobné odlišnosti v siluetě těla laik prakticky vůbec nezaregistruje. Přesto existuje jeden velmi nápadný rozdíl. Ten spočívá ve zbarvení zobáku, který je u starých ptáků vpředu černý a u hlavy žlutý. Žlutá barva vyběhá na obou stranách zobáku klínovitě dopředu. Naše labuť velká má oranžově červený zobák s nápadným černým hrbolem u čela.

Ing. Adolf Goebel, Ph.D.

Nečekaný ptačí host v centru Přerova

Každoroční letní plánované snížení hladiny řeky Bečvy umožňující vyčištění koryta a vpustí sledují ornitologové z Moravské ornitologického spolku – středomoravské pobočky České společnosti ornitologické vždy s velkým zájmem. Pro řadu vodních ptáků to totiž znamená zdaleka viditelné pozvání k bohatě prostřené hostině. Ryby i řada dalších vodních živočichů se nahromadí do zbytku mělké vody. Tam sice mají vyhovující podmínky k přežití, ale stávají se snadnou kořistí nejrůznějších predátorů. Mimo město toho využívají především volavky a čápi, přímo ve městech se nápadně zvyšují počty racků.

Letos se mezi nimi objevil nečekaný host – vodouš bahenní. Tento pták pravidelně protahuje ve velkých hejnech přes naše území. Na bažinatých a bahnitých místech se dokáží

tato hejna zdržet i delší dobu. Ptáci však bývají velmi plaší a městskému ruchu se vyhýbají. Pobyť osamělého vodouše na Bečvě naproti Sokolovny, kousek od frekventované cesty a co by kamenem dohodil od náměstí je tedy raritou.

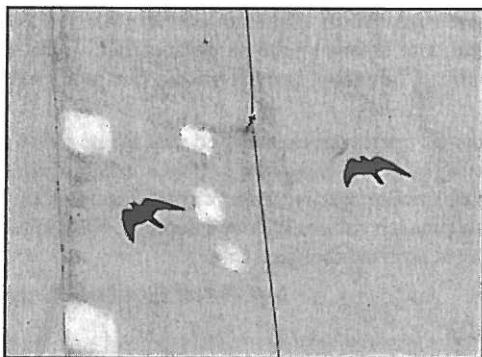
Vodouš bahenní je veliký zhruba jako drozd. Na horní části těla je výrazně hnědě skvrnitý, dole světlý. Jeho dlouhé nohy a zobák mu umožňují lovit v mělké vodě a bahně nejrůznější bezobratlé živočichy. Při této činnosti neustále pobíhá, mění směr a celý se natřásá.

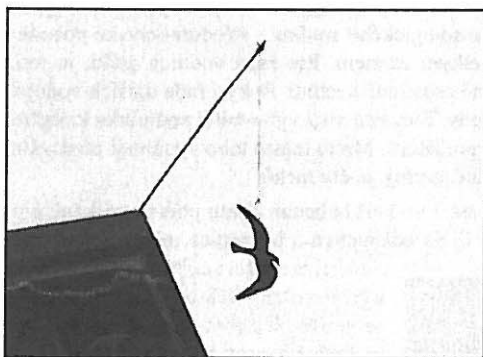
Vodouš bahenní. Foto Adolf Goebel.

Ing. Adolf Goebel, Ph.D.

Zateplení budov ničí strakapoudi

Obr. 1: Siluety dravců namalované na stěně, která byla opravena po poškození strakapoudem.
Foto Adolf Goebel.

Obr. 2: Silueta dravce zavěšená u fasády domu.
Foto Adolf Goebel.

Obr. 3: Silueta letícího dravce zkoušená Moravským ornitologickým spolkem k odplašení strakapoudů od zateplených fasád domů.

V posledních letech zaznamenávají ornitologové stížnosti obyvatel panelových domů na strakapoudy, kteří vyklovávají díry do zateplení venkovních stěn.

Ani odborníci se zatím neshodli na důvodu, proč strakapoudi vyklovávají díry do polystyrénového zateplení domů. Pravděpodobně zde hledají larvy hmyzu, protože jim polystyrén připomíná trouchnivý kmen stromu. Často vyklovávají tak velké dutiny, že v nich na jaře zahnízdí vrabci nebo rorýsi. Stává se dokonce, že i po opravě dřer montážní pěnou a přetřením novým nátěrem vyklovali strakapoudi nové díry na tomtéž místě.

K odplašení strakapoudů doporučují ornitologové namalovat na fasádu siluety dravců nebo sov. Jde však o novou metodu, kterou nyní zkouší členové Moravského ornitologického spolku v Přerově, a proto je bez záruky. První takto ošetřená stěna je v Přerově na nám. Fr. Raše. Stejně řešení doporučili ornitologové i u dalšího domu v Přerově na ul. B. Němce 13-15. Obyvatelé tohoto domu však zavěsili siluety na dráty před fasádu. Oba pokusy jsou již dva roky úspěšné - strakapoudi se přesunuli na sousední domy, které zatím nejsou opatřeny siluetami.

Ornitologové se však domnívají, že celou situaci by měly řešit především stavební úřady, které by neměly povolovat zateplování budov technologií, která neodolá zobákům strakapoudů.

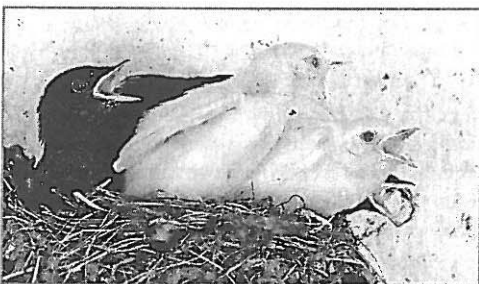
Jiří Šafránek

Rehci - dva úplní albíni

Další výskyt vzácných albinů zaznamenali ornitologové na Opavsku v obci Velká Polom. V hospodářské budově na ocelovém průvzlaku ve výšce 2,5 m nad zemí si postavili hnízdo rehci domácí. Z pěti mláďat se jim však vylíhli dva zcela úplní albíni - včetně červených očí. Úplný albinismus je velmi vzácný, ale u dvou sourozenců v jednom hnízdě zcela výjimečný.

Albinismus se vyskytuje velmi vzácně u ptáků i savců. Jde o nedostatek barviva v peří nebo srsti, takže se místo původní barvy objeví bílá. Může se projevit jak na celém těle, tak i pouze na jednom peru. V letošním roce členové Moravského ornitologického spolku zaznamenali částečný albinismus u hrdličky a na základě upozornění občanů i u několika kosů. Úplný albinismus u rehků domácích však dosud nezaznamenali.

Jiří Šafránek

Rehci – albíni. Foto Dušan Boucný.

Excerptce (15)

EURING

nové zprávy, svazek 2, prosinec 1998

Neuvěřitelný příběh skorce vodního

Mládě skorce vodního středoevropského (Cinclus cinclus aquaticus) ze Švýcarska se přesunulo 1055 km do Polska a rozmnožovalo se se švédským skorcem vodním severoevropským (Cinclus cinclus cinclus)

V průběhu rozsáhlé studie zaměřené na skorce vodního ve Švýcarsku bylo Dr. Johaniem Hegelbachem a spolupracovníky ze Zoologického Muzea Univerzity v Curichu kroužkovano přes 1000 mlád'at a 250 dospělých. Dne 2. června 1992 bylo na hnízdě blízko Langnau (Švýcarsko) označeno kroužkem S 109 854 jedno mládě, jehož rodiče byli rovněž kroužkováni. Toto mládě bylo opětovně chyceno 19. října 1992, určeno jako samec, označeno barevně a sledováno v oblasti při přezimování až do 15. března 1993. O téměř 8 měsíců později, 5. listopadu 1993, byl tento pták chycen Arkadiusem Sikorou nedaleko Gdaňsku v Polsku (Goscicino), kde přezimoval. Dne 5. prosince 1993 polští kolegové kontrolovali 6 km od Goscicina jednu samici skorce vodního se stockholmským kroužkem (4 358 137) kroužkovanou 1. června 1993 na hnízdě ve středním Švédsku (Ossjon). Dne 24. února 1994 byl tento pták opět chycen v Goscicinu, kde pobýval švýcarský samec. Ve dnech 10. až 18. března rozestavěli hnízdo, ale 25. března se stavbou přestali. Nicméně, 4. dubna postavili jiné hnízdo a to 24. dubna obsahovalo 3 vejce a 15. května 2-3 mlád'ata.

Švýcarský samec strávil zimu 1994/95 znovu v Polsku a byl naposled kontrolován 29. března, 31. října a 15. listopadu 1995. Švédská samice však byla chycena 9. listopadu 1994 blízko Stockholmu, kde nocovala v jednom hnízdě v budce. Objevila se znovu v Polsku 30. listopadu a byla tam kontrolována 15. února 1995. Podle všeho se tato samice vrátila do Švédska po vyhníždění, avšak na zimu se znovu vrátila do Polska.

Švýcarský samec poddruhu *aquaticus* se přestěhoval na pro skorce vodního nejděší známou vzdálenost, překonal v Polsku oblast, kde skorci nežijí, usadil se v oblasti, která je prostorem poddruhu *cinclus*, stal se součástí výjimečné reprodukce v severním Polsku, spářil se s ptákem jiné subspecie a úspěšně odchoval potomstvo.

viz. HEGELBACH a KOCH (1994), ORNITHOL.BEOB. 91: 295-299; a SIKORA (1994), NOTATKI ORN. 35: 182-185, doplněno dodatečnými záznamy z projektu SEM-PACH, kontrolováno Rolandem Stayem, STOCKHOLM. Informace shromáždil a zveřejnil LUKAS JENNI.

Poslední zvonění „ALBATROSA“ před abdikací z funkce jednatele prezidia Moravského ornitologického spolku

(z projevu na výroční členské schůzi 12. února 2005)

Vážení a milí přátelé, kolegové – členové MOSu-Středomoravské pobočky ČSO, dovoluji Vám z titulu funkce odstupujícího jednatele prezidia MOSu a člena redakční rady „PKN“ poděkovat za dlouholetou spolupráci na ušlechtilé tvorbě ochranných aktivit, zvláště ornitofauny – abych s opravdovou pokorou, láskou a vděčností v srdci i v duši vzpomněl na ty, kteří mne před patnácti lety přijali do svého pracovního kolegia, přivedli mne k pomyslné kolébce „rekonstruovaného a adaptovaného Moravského ornitologického spolku“- k jakési obnovené, startovací čáře MOSu a do mého nitra mi vsadili ideu s připomínkou zakladatele a prvního praporečníka MOSu – pana učitele Františka Gintra – blahé paměti...

První, kdo mne po politickém zvratu v listopadu 1989 s prací členů prezidia MOS seznámil – byl grafik a ilustrátor spolku – pan kolega Václav Plšek, „hnacím motorem“ a „spolkovým prezidentem“ od prvopočátku byl pan kolega Jiří Šafránek, „spolkový pentagon“ sestával dále z Jarouška Svobody, nebožtíka Marka Tomčaly a Hynka Matušíka. Byl jsem včleněn do prezidia jako fyzicky nejstarší, nicméně – jako „Poslední Mohykán“ – jsem byl dlouhodobě „elévem“ spolku...

Tato pětice mě má na svědomí, že jsem setrval a po mnoha peripetiích doplul na mosáckém škuneru až k dnešnímu – „poslednímu zvonění“...

Nejen všem, shora uvedeným „Kriegskollegům z prezidia MOSu“, ale také členské základně spolku - jsem povinen vzdát při této příležitosti vřelý dík, že to se mnou tak dlouho vydrželi.

S odstupem času vzdávám také upřímné poděkování za spolupráci panu doktoru Františku Hanákovi, který po mně převzal tíhu funkce spolkového tajemníka a šéfredaktora PKN; nechť mu za to – tam, na onom světě bez ustání pějící ptací sbory nekonečný hymnus chvály!

Milí přátelé, kolegyně a kolegové – ze srdce vám všem přeji, abyste v rámci integrace s Českou společností ornitologickou – unisono pozvedli prapor české ornitologie a „rukou společnou a nerozdílnou“ vložili svůj vklad do evropského a světového ornitologického společenství...

V Přerově 10. února L.P. 2005

František Ant. Cigánek

Milý Františku,

jak redakční rada časopisu Ptáci kolem nás, tak i prezidium MOS a nepochybně i všechny kolegyně a kolegové z MOSu, kteří Tě měli možnost blíže poznat, dobře vědí, s jakým nadšením, nasazením a obětavostí jsi vždy pracoval. Velmi si toho vážíme a přejeme ti hodně zdraví a sil. I když jsi ukončil období funkcionářské, nepochybujeme ani na okamžik, že zůstaneš s MOSem v kontaktu a v mnohém mu ještě pomůžeš. Tak jaképak loučení...

tolik Tvůj nástupce ve funkci jednatele

Adolf Goebel

CIZOKRAJNÍ PTÁCI

Trogoni a kvesalové – zajímavý řád ptáků z oblastí mezi obratníky

Trogoni jsou kompaktní řád ptáků s krátkým hákovitým zobákem (druhy ze Střední a Jižní Ameriky ho mají s pilovitým okrajem a vibrisy u kořene), krátkým krkem, krátkými zaoblenými křídly, dlouhým stupňovitým ocasem (složený z 12 per, u kvesalů jsou v době hnízdění prodloužené tři prostřední páry) a velmi krátkýma nohama. Na nohou jsou 1. a 2. prst jsou otočné dozadu, dopředu jen 3. a 4. prst. Takové úpravě nohy se říká heterodaktylie na rozdíl od zygodaktylie, kdy má noha dozadu otočné 1. a 4. prst (např. u šplhavců). Peří mají měkké a kovově lesklé. Je zbarvené jasně a živě (zelená, modrá, červená, žlutá, černá a bílá barva). Horní strana těla je většinou zelená nebo kovově modře opalizující, spodina často zářivě červená nebo žlutá. Pohlaví jsou většinou zbarvena odlišně, samičky bývají vybarveny méně kontrastně a nápadně. Zahrnují 8 rodů, 39 druhů a 107 taxonů (včetně subspecií). Žádný druh není ohrožen. Čeleď trogonovitých (*Trogonidae*) je jedinou čeledí řádu trogonů (*Trogoniformes*) a člení se na 3 podčeledě: *Apalodermatinae* (rod *Apaloderma*), *Harpactinae* (rody *Apalharpactes* a *Harpactes*) a *Trogoninae* (rody *Trogon*, *Priotelus*, *Temnotrogon*, *Euptilotis* a *Pharomachrus*).

Jsou to zavalití ptáci velikosti dlaska až straky (délka 23 až 40 cm, hmotnost 54 až 107 g). Mají pantropické rozšíření, chybějí pouze v australské oblasti. Přestože mají široký areál rozšíření, jsou poměrně málo variabilní. Žijí ve Střední a Jižní Americe, Africe jižně od Sahary a jižní Asii od Srí Lanky po jižní Čínu, na Filipínách a Jávě. Obývají převážně lesy a pralesy a jen vzácně otevřené krajiny. Žijí v korunách stromů. Vystupují až do nadmořské výšky 3000 m. Jsou to klidní ptáci, kteří sedí většinou na větví v blízkosti kmene. Odtud startují k lovu na létající hmyz, který bývá jejich častou kořistí. V letu sbírají také plody. Žijí v párech a pouze mimo dobu hnízdění poletují někdy v malých hejnech. Zvukově se projevují hlasitým voláním. Hnízdí v

opuštěných dutinách datlů, stromových termitů a vos nebo dutinách, které si zhotoví sami v ztrouchnivělých stromech nebo pařezech. Nepoužívají žádný hnízdní materiál a vejce kladou na dno dutiny. Snůška činí 2 až 4 vejce a hnízdění se zúčastní oba rodiče. Vejce jsou zbarvena leskle bíle, krémově, hnědě, světle modře nebo zeleně. Inkubace trvá převážně (16) 17 až 19 (21) dní. Nidikolní mláďata se líhnou holá a slepá, rychle rostou a hnízdo opouštějí v 15 až 30 dnech, mnohdy ještě zřetelně menší než dospělí ptáci a ve zbarvení podobném samici.

Trogoni jsou klidní chovanci voliér. Mohou se dokonce jevit jako neteční ptáci, ale takto se chovají i v přírodě. Vydávají totiž mnoho energie při lovu nebo sběru potravy v letu. Není proto dobré je zbytečně vyrušovat a plašit nebo si dělat vzhledem k tomuto jejich chování starosti s jejich zdravotním stavem. Ideální je pro ně prostorná voliéra zarostlá vegetací, která má i prostor bez rostlin k tomu, aby se trogoni mohli prolétnout. Měla být proto nejméně 6,5 m vysoká a tak dlouhá, aby jim umožňovala přírodním podmínkám adekvátní pohyb v letu. Pokud nemají prostornou voliéru, může dojít brzy k odření a poškození opeření, zejména ozdobného (např. nádherných ocasních per samečků). V létě se mohou chovat ve venkovních voliérách, v zimě se umísťují podle země původu do zateplených nebo vyhříváných prostor (např. tropické haly). Jak již bylo řečeno, trogoni jsou převážně neútoční až neteční ptáci. Přesto se nedoporučuje držet je ve společné voliéře s menšími druhy ptáků, neboť jim mohli ublížit. Zrovna tak by mohlo dojít ve společné voliéře k vzájemné agresivitě mezi stejně velkými, ale živějšími druhy ptáků, např. sojkami. Výbornými společníky pro trogony jsou ve velkých voliérách turaka a větší býložravé druhy ptáků. Jsou to klidné a velmi aktivní ptáci, kteří trogony nezneklidňují nebo se jim vyhnou.

Jejich hlavní potravou v přírodě je větší množství hmyzu a menší množství plodů. Asijské druhy jsou téměř výhradně hmyzožravé a proto více náročné na aklimatizaci a stravu v zajetí. Jejich uvykání na podmínky zajetí je ukončeno, až akceptují náhradní krmnou dávku. Při aklimatizaci se pro ně doporučuje modifikovaná standardní dieta pro všežravé ptáky s peletami (pro krůty, kury, úzkonosé opice, psy, pelety Mynah proveniencie USA apod.), sójou, medem, sirupem, vejci, tvarohem, hrozinkami, oříšky, minerály, vitamíny a kukuřičným olejem nebo její komerční typ. Musí se podávat jemná, čerstvá a v průměrné (pokojové) teplotě. Hlavní nebezpečí, které ohrožuje tyto ptáky z podávání podchlazené nebo i mírně zkvašené diety, je přinejmenším nechutenství a další alimentární obtíže. Mnohem snadnější je této situaci předejít. Po aklimatizaci se podává standardní dieta pro všežravé ptáky a jako přídavek nakrájené nebo pomleté libové maso, 10 až 12 moučných červů na kus a den a další dostupný hmyz (např. brouci, pavouci apod.). Krmná dávka obsahuje tedy obvykle různé plody (celé nebo nakrájené), měkký žír s tvarohem, libovým nebo vařeným mletým masem, játry apod., vařenou rýží, zeleným krméním a hmyzem (larvy potěrníků moučných, mravenčí kukly, cvrčky, švábi). Mají velkou spotřebu krmiva (denně více než polovinu své váhy). Jak již bylo předesláno, asijské druhy trogonů dávají přednost hmyzu v potravě na rozdíl od druhů z Jižní Ameriky, které se živí převážně plody a květy. Pro

všechny druhy trogonů a kvesalů je základem krmení rýže, nakrájené datle, fiky a sladké bobule a plody. K tomu se přidává větší hmyz. Ve větších voliérách ho mohou lovit při výskocích nebo v letu. U rodu *Priotelus* jsou základem krmení dávky banány, ovoce, tvaroh a mouční červi. Kvesalové dostávají v zajetí nakrájené plody, nakrájené nebo pomleté libové maso s drozdí směsí. Mají rádi také kompotované třešně jako náhradu za čerstvé bobule a plody. Pro vzácné, subtilní a obtížně chovatelné druhy trogonů je dobré pokusit se o hromadný chov nebo sběr kukel běláška zelného.

Většina trogonů má v zajetí jasný a pronikavý hlasový projev, který není lidskému sluchu nepříjemný, spíše ale připomíná bizarní a exotické volání. Pro rozmnožování je nezbytná velká zarostlá voliéra s možností letu a dále přítomnost příhodného a vhodně umístěného zetlelého kmene ke zhotovení hnízdní dutiny. Pokud trogoni zahnízdí, vyžadují klid a kvalitní potravu. V případě zneklidňování a podávání nekvalitního krmení by mohli rodiče opustit nebo i rozbít vejce a utratit mlád'ata.

Do Evropy se vzácně importuje 12 druhů (trogon zelenohřbetý, t. modrotemenný, t. rudozobý, t. rudohlavý, t. surukura, t. škraboškový, t. uzdičkový, t. Diardův, t. oranžovoprký, t. kubánský, kvesal chocholatý, k. zlatohlavý) a jen občas se chovají v zoologických zahradách. V Jižní Americe se chová v zajetí ještě trogon límcový. Podmínkám zajetí uvývají nejlépe mladí ptáci, i když to není lehká procedura. Zpočátku jsou v zajetí náchylní k různým chorobám, po uvýknutí na podmínky zajetí se z nich stávají vytrvalí chovanci. Tak např. v Zoo New York žil kvesal chocholatý 22 roků v zajetí. Odchov se zdařil u 6 druhů: trogon rudozobý – Vogelpark Walsrode (SRN) v roce 2002, trogon Diardův – Vogelpark Walsrode v roce 2002, trogon rudohlavý – Vogelpark Walsrode v roce 2002 (ssp. *flagrans*, umělý odchov), trogon zelenohřbetý – Vogelpark Walsrode v roce 1995 (umělý odchov, později přirozené odchovy), kvesal zlatohlavý – Zoo Houston (USA) v roce 1985 (od té doby každoročně odchov), kvesal chocholatý – u paní Zeledon v Kostarice v roce 1940 (ssp. *costariensis*), Vogelpark Walsrode v roce 1992 (částečně úspěšný odchov, mládě uhynulo po 14 dnech umělého odchovu), 1996 u pana J. Estudillo-Lópeze v Mexiko City v letech 1996, 1997 a 2000.

V následujícím stručném systematickém přehledu všech zástupců řádu trogonů si všimneme blíže druhů chovaných a rozmnožujících se v zajetí a dovážených do Evropy:

Trogon uzdičkový (*Apaloderma narina*). Žije v pralesích a galeriových lesích střední a jižní Afriky až do nadmořské výšky 2000 m. Chytá létající hmyz, za letu sbírá larvy a housenky na listech a trhá bobule a plody. Ozývá se často opakovaným „huu“, zejména sameček při toku. Vedle toho se také ozývá zvonivým voláním „kurr“. Hnízda zakládá v dutinách tlejících stromů nebo pařezů a ve snůšce jsou 2 – 4 bílá až krémová vejce. Inkubace trvá 16 až 17 dní v jižní Africe, 18 až 21 dní ve střední Africe. Mlád'ata opouštějí hnízdo po 25 dnech. V jižní Africe hnízdí v létě, ve střední Africe téměř během celého roku. V poslední době se chová ve Vogelparku Walsrode. Druh se člení na 6 poddruhů.

Trogon žlutolící (*Apaloderma aequatoriale*) ze střední a západní Afriky a trogon horský (*Apaloderma vittatum*) ze západní a východní Afriky se nedovážejí a nechovají v zajetí.

Trogon rudozobý (*Apalharpactes reinwardtii*). Žije v horských deštných lesích na Jávě v nadmořské výšce 1000 až 2500 m. Ozývá se pronikavým voláním „šir“ a „turr“ při přeletu z větve na větev. Při letu vydává zvuk podobný tleskání rukou. Hnízdí od dubna do června. Ve snůšce 1 – 2 vejce, někdy 3. Do Evropy byl poprvé přivezen v roce 1991 do Vogelpark Walsrode, kde byl také v roce 2002 úspěšně odchován.

Následující 3 druhy se nechovají a nedovážejí: trogon sumaterský (*Apalharpactes macklotii*) ze Sumatry, trogon malabarský (*Harpactes fasciatus*) z Indie a Cejlonu a trogon kasumba (*Harpactes kasumba*) z jihovýchodní Asie, Sumatry a Bornea.

Trogon Diardův (*Harpactes diardi*). Obývá husté pralesy jihovýchodní Asie, Sumatry a Bornea, jen vzácně až do nadmořské výšky 1000 m. Hnízdí od února do srpna. Ve snůšce 1 až 3 vejce. Dováží se vzácně. V poslední době se chová ve Vogelpark Walsrode, kde byl v roce 2002 úspěšně odchován. Druh se člení na 2 poddruhy.

Následující 4 druhy se nechovají a nedovážejí: trogon filipínský (*Harpactes ardens*) z Filipín, trogon šedoprký (*Harpactes whiteheadi*) z Bornea, trogon zlatožlutý (*Harpactes orrhophaeus*) z jihovýchodní Asie, Sumatry a Bornea a trogon šarlatový (*Harpactes duvaucelii*) z jihovýchodní Asie, Sumatry a Bornea.

Trogon oranžovoprký (*Harpactes oreskios*). Obývá stále zelené lesy jihovýchodní Asie, Sumatry, Bornea a Jávy do nadmořské výšky 1300 m. Hnízdo umísťuje do dutin kmenů rozpadajících se stromů. Hnízdí od února do dubna. Snůška činí 2 – 3 (1 – 4) bledě krémová vejce. Do Evropy dovezl tento druh poprvé M. W. Frost v roce 1936. V poslední době se chová ve Vogelpark Walsrode. Druh se člení na 4 poddruhy.

Trogon rudohlavý (*Harpactes erythrocephalus*). Při délce 32 cm váží 75 až 86 g. Obývá stále zelené lesy jižní Asie a Sumatry do nadmořské výšky 2200 m. Žije v korunách stromů a živí se hmyzem, listy a plody. Hnízdo zakládá v přirozených dutinách kmenů rozpadajících se stromů. Hnízdění probíhá od března do srpna podle zeměpisné šířky. Ve snůšce jsou 2 – 3 krémová vejce. V poslední době se chová ve Vogelpark Walsrode, kde byla v květnu 2002 zjištěna v hnízdě snůška (u ssp. *flagrans*). Rodiče však snůšku opustili. První mládě bylo tedy odchováno uměle. Druh se člení na 9 poddruhů.

Trogon Wardův (*Harpactes wardi*) z jihovýchodní Asie se nechová a nedováží do Evropy.

Trogon zelenohřbetý (*Trogon viridis*). Obývá pralesy a buš ve Střední a Jižní Americe. Je nápadný charakteristickým voláním. Vyhrabává si hnízdičtiny v termítích stávkách, Jsou až 30 cm hluboké s chodbou nahoru o délce 15 – 20 cm. Pak následuje hnízdní komora, do které snáší samička 2 – 3 bílá vejce. Mláďata jsou vzletná za 25 dní. Do Evropy byl tento druh dovezen poprvé v roce 1936 M. C. Cordierem. Nesnadno uvést v zajetí. V roce 1988 byl přivezen do Vogelpark Walsrode 1 pár, který v roce 1995 zahnízil. První odchov byl ovšem umělý. Hnízdo umístil

pár trogonů zelenohřbetých ve 20 cm hluboké dutině v březovém kmeni s vletovým otvorem o průměru. Snůška činila 2 vejce. Prvních 10 dní inkubace seděl téměř výhradně sameček, který později stále častěji slézal z vajec. Stejně tak nespolehlivě seděla samička. Proto byla vejce přemístěna do umělé líhně, kde probíhala další inkubace při teplotě 37,4 °C a 55 % relativní vlhkosti. Po 18 dnech inkubace se vylíhla 2 mlád'ata a zůstala v líhni při teplotě 33 °C a 50 % relativní vlhkosti. Jako první potravu obdržela moučné červy stažené z pokožky bez hlavy, kromě toho také cvrčky bez hlavy a nohou. Krmení probíhalo od 5 do 20 hod. každé 3 hodiny. Od 3. dne dostávala jako doplněk krmení jemně nakrájená papája a avokádo. Od 4. dne se jim podávaly ve vodě namočené pelety pro opice starého světa (úzkonosé opice) a ke kouskům papáji a avokáda i drobné kousky jablk, hrušek, vařené mrkve a vařených brambor. Ve stáří 12 dní jedno mládě uhynulo. V žaludku mělo smotek z nestráveného krmiva (bezoár), zejména z cvrčků. Proto bylo redukováno jejich množství na 3 imaga denně. Dále dostávalo mládě ovoce a jako náhradní krmení máčené pelety pro psy. V 18. dni se pokoušelo poprvé létat. Nadále mu byla předkládána potrava 3x denně z ruky. Poprvé přijalo samo potravu ve stáří 30 dní. Pár zasedl v roce 1995 ještě jednou, vylíhlo se 1 mládě, které bylo úspěšné odchováno, také uměle. V dalších letech se zdařilo více přirozených odchovů. Druh se člení na 2 poddruhy.

Následujících 6 druhů se nechová a nedovází: trogon Biardův (*Trogon bairdii*) ze Střední Ameriky, trogon žltobřichý (*Trogon citreolus*) ze západního Mexika, trogon černohlavý (*Trogon melanocephalus*) ze Střední Ameriky, trogon pralesní (*Trogon violaceus*) ze Střední a Jižní Ameriky, trogon mexický (*Trogon mexicanus*) z Mexika a Střední Ameriky a trogon krásný (*Trogon elegans*) z Mexika a Střední Ameriky.

Trogon límcový (*Trogon collaris*). Není sice dovážen, ale chová se v zajetí ve své domovině ve Střední a Jižní Americe. Vyhovují mu větší zarostlé voliéry a standardní měkký žír doplněný syrovým mletým libovým masem a několika moučnými červy, eventuálně jinými druhy živého hmyzu. V krmné dávce musejí být stále čerstvé plody. Dá se chovat s klidnými druhy ptáků podobné velikosti. Vnitřní voliéra by měla být při chladném počasí vytápěna. Hnízdí od března do července. Ve snůšce bývají 2 – vejce. Inkubace trvá 16 dní. Mlád'ata jsou vzletná 24. den. Druh se člení na 8 poddruhů.

Trogon škraboškový (*Trogon personatus*). Žije v horských lesích And ve Střední a Jižní Americe. Vzácně se importuje. Hnízdí od března do srpna. Ve snůšce bývají 2 vejce. Druh se člení na 9 poddruhů.

Trogon černohrdlý (*Trogon rufus*) ze Střední a Jižní Ameriky se nechová v zajetí a nedovází do Evropy.

Trogon surukura (*Trogon surrucura*). Vzácně se importuje ze Střední a Jižní Ameriky. Ve snůšce 2 – 4 bílá vejce. Druh se člení na 2 poddruhy.

Trogon modrotmenný (*Trogon curucui*). Poprvé byl dovezen do Evropy M. C. Cordierem z Brazílie. Obývá téměř elou Jiní Ameriku. Hnízdí od května do prosince. Ve snůšce 2 – 3 vejce. Druh se člení na 3 poddruhy.

Následující 4 druhy se nechovají a nedovážejí: trogon Massenův (*Trogon mas-*

seny) ze Střední a Jižní Ameriky, trogon zelenopláštíkový (*Trogon melanurus*) ze Střední a Jižní Ameriky, trogon ozdobný (*Trogon clathratus*) ze Střední Ameriky a trogon modroocasý (*Trogon comptus*) z Jižní Ameriky.

Trogon kubánský (*Priotelus temnurus*). Nazývá se také tokororo. Obyvatel lesů a lesních holin Kuby a Isla de Pinos. Chytá hmyz v letu a také trhá v letu plody a květy. Hnízdí od dubna do července v opuštěných datlích dutinách. Snůška činí 3 až 4 modravě bílá vejce. Poprvé byl chován v roce 1909 v Zoo Berlín a v Zoo Amsterdam. Dobře se chová ve velkých zarostlých voliérách s volným prostorem k letu a také potřebuje sluneční lázeň. V zimě je nezbytná vyhřívaná vnitřní voliéra. Krmí se měkkým žírem s mravenčími kuklami, salátem, plody (dává přednost banánům a hroznům) a moučnými červy. Ve společné voliéře je klidný a snášenlivý, může být však nebezpečný menším druhům ptáků. Hlasový projev se podobá z hlubokého hrdla vycházejícímu krákání, samička vydává v nebezpečí vyšší pronikavé volání. Hnízdí od května do srpna. Snůška činí 3 – 4 vejce. V roce 1934 je choval v zajetí americký chovatel K. Plath (4,5 roku). Také byl chován v 30. letech 20. století v Zoo Berlín, kde dostával v krmné dávce vařenou rýži, máčenou housku, různé ovoce, salát, mravenčí kukly, moučné červy, strouhaná játra a maso, vejce, tvaroh a živý hmyz. V pavilonu ptáků v Zoo Vídeň (Tiergarten Wien-Schönbrunn) žil sameček 7,5 roku. Odchov ve voliéře se zatím nezdařil. Druh se člení na 2 poddruhy.

Následující 3 druhy se nechovají a nedovážejí: trogon hispaniolský (*Temnotrogon roseigaster*) z Haiti, trogon ušatý (*Euptilotis neoxenus*) ze Severní Ameriky (Arizona, západní Mexiko) a kvesal paví (*Pharomachrus pavoninus*) z Jižní Ameriky.

Kvesal zlatohlavý (*Pharomachrus auriceps*). Jeho domovem jsou pralesy Střední a Jižní Ameriky. Úspěšně byl odchován v Zoo Houston v roce 1985. Od té doby se zde odchovává každoročně. Snůšku činí 2 světle modrá vejce. Inkubace trvá 17 až 20 dní. Druh se člení na 2 poddruhy.

Následující 42 druhů se nechovají a nedovážejí: kvesal lesklý (*Pharomachrus fulgidus*) z Jižní Ameriky a kvesal přílbový (*Pharomachrus antisianus*), rovněž z Jižní Ameriky.

Kvesal chocholatý (*Pharomachrus mocinno*). Samečci měří až 105 cm (z toho ocas 80 cm), samičky 36 cm. Obývá horské lesy Střední Ameriky. Vzhledem k vytrvalému pronásledování (dlouhá ozdobná ocasní pera samečků) a ničení životního prostředí žije dnes již jen v zapadlých oblastech. V sušších oblastech hnízdí do nadmořské výšky až 3000 m, ve vlhčích oblastech v nadmořské výšce 1000 – 1400 m. Při toku provádějí samečci charakteristické lety a ozývají se vzrušeným voláním. Hnízdí v dutinách tlejících stromů ve výšce 4 až 20 m. Dutiny si zhotovuje sám a hnízdní péče se zúčastní oba partneři. Hnízdí od dubna do srpna. Ve snůšce bývají 2 – 3 (1 – 2) světle modrá a modrozelená vejce. Inkubace trvá 17 až 19 dní. U tohoto druhu, kde mají samci dlouhý ocas, sedí na vejcích pouze samička. Mláďata rostou pomalu a na hnízdě zůstávají 23 až 31 dní, kdy jsou letuschopná. V roce 1937 byl tento druh importován do Zoo Londýn. Kvesalové chocholati se chovají se ve velkých voliérách.

Nejsou citliví na nízké teploty a proto jim stačí v zimě jen vnitřní voliéra bez průvanu. V zajetí se dožil jedinec až 22 roků. V krmení převažují plody, které se předkládají nakrájené asi ve velikosti třešně. Dávají přednost červeným plodům a bobulím (např. jahodám). Berou také kuličky nebo válečky krmiva složené z banánů, masa, kostní nebo rybí moučky a jinou náhradní potravu. Denní spotřeba krmiva je velká, asi o 100 g více než je polovina hmotnosti jejich těla. Ve vedru jsou málo aktivní vyhledávají stín. Aktivní bývají hlavně v ranních hodinách. V roce 1937 je choval dr. W. Hagen v New Yorku (celkem 9 jedinců). Z nich se 6 ptáků dostalo do Zoo Londýn. Zde dostávali v krmné dávce ovoce, banány, hrozny, hrozinky, datle, figy, vařenou rýži, mravenčí kukly a larvy potemníka moučného. Odchov se zdařil u paní Zeledon v Kostarice v roce 1940 (ssp. *costariensis*), ve Vogelpark Walsrode v roce 1992 (částečně úspěšný odchov, mládě uhynulo po 14 dnech umělého odchovu), 1996 u pana J. Estudillo-Lópeze v Mexiko City v letech 1996, 1997 a 2000 (tento rok 4 mlád'ata).

Při odchovu *Pharomachrus mocinno costariensis* v roce 1940 v Kostarice u paní Zeledon bylo zjištěno několik zajímavých skutečností. Pár kvesalů chocholatých byl umístěn ve velké voliéře s hustou vegetací. Mládě bylo zaznamenáno vletovým otvorem hnízdní dutiny 8 srpna 1940. Dne 12. srpna opustilo dutinu. Sameček i samička krmili mládě tak dlouho, pokud bylo v budce. Po jejím opuštění se o ně starala jen matka a krmila ho, zejména v ranních hodinách a odpoledne, dešťovkami a ovocem. Dne 16. srpna přijalo poprvé potravu samostatně. Opeření mláděte bylo v době opuštění hnízdní dutiny stejnoměrně kávově zbarvené, pouze křídelní krovky byly zelené. Oba rodiče žili 3 roky před tím, než zahrázili, ve velké voliéře. Před tím žili 2 roky v malé voliéře, aby si po odchytu v přírodě zvykli na podmínky zajetí. Přesto však byli pořád neklidní a divocí, Zklidnili se až ve velké voliéře a nevěšovali si ani návštěv. Rodičovský pár byl složen z mladého samečka a dospělé samičky a oba byli získáni nákupem od domorodců. Při tomto odchovu byl zjištěn význam kmene stromu pro hnízdění kvesalů. Když jim byl v roce 1942 nahrazen původní kmen s hnízdní dutinou za jiný, nepokusili se zahrázdit. Při té příležitosti byl starý kmen změřen a některé jeho míry měly následující průměrné hodnoty: kmen 30 – 33 cm, hnízdní dutina 23 cm, hnízdní kotlinka ve tvaru misky 13 cm a vletový otvor 2 cm. Výšky dutiny byla 15 cm od vletového otvoru dolů k hnízdní kotlince a 5 cm nahoru ke stropu dutiny. Pro hnízdění je důležité, aby kmen připravený ve voliéře pro hnízdění kvesalů (trogonů vůbec) byl dostatečně zetlelý a tak si mohl pár s epigamním chováním sám připravit hnízdní dutinu. Pokud má kmen dutinu, tak ji ptáci alespoň upravují. Dlabání hnízdní dutiny (zobákem i pomocí nohou) v zetlelém kmeni nebo její úprava je vrozeným prvkem epigamního chování. Také je možné ptákům předložit kmen s dutinou nalezený lese, aby se podmínky rozmnožování co nejvíce přiblížily přírodě. Druh se člení na 2 poddruhy.

† RNDr. František Hanák

ORNITOLOGICKÁ POZOROVÁNÍ

V následujícím přehledu pozorování jsou kromě údajů zaslanych poštou, uvedena i nejzajímavější data zaslana jednotlivými pozorovateli na OVIS za poslední rok. Chtěl bych tímto poděkovat všem, kteří na stránky OVISu přispívají a dělají tak tuto rubriku zajímavější. J.Š

Potáplice severní - *Gavia arctica*

- 17.10.2004 - 1 juv. ex. Horní ryb., Svitavy, SY (Maj)
- 28.11.2004 - 5 ex. Tovačov, PR (Goc, Luč, Abr)
- 04.12.2004 - 6 ex. Tovačov, PR (Goc, Abr)
- 12.12.2004 - 6 ex. Tovačov, PR (Goc, Abr)
- 19.12.2004 - 3 ex. Tovačov, PR (Goc, Abr, Foj)

Potáplice malá - *Gavia stellata*

- 30.10.2004 - 1 ex. Velké Dářko, Škrdlovice, ZR (Mik)
- 04.12.2004 - 3 ex. Tovačov, PR (Abr, Kou)
- 19.12.2004 - 1 ex. Tovačov, PR (Goc, Abr, Foj)
- 28.12.2004 - 2 ex. Tovačov, PR (Zám, Kin)

Potápka malá - *Tachybaptus ruficollis*

- 31.10.2004 - 36 ex. Lednice, Zámecký ryb., BV (Chy, Koš)

Volavka popelavá - *Ardea cinerea*

- 02.10.2004 - 300 ex. Tovačov, PR (Goc, Zám, Abr)
- 10.10.2004 - 320 ex. Lednice, Mlýnský ryb., BV (Chy)

Volavka bílá - *Egretta alba*

- 06.09.2004 - 19 ex. Záhlinice, KM (Vin)
- 12.09.2004 - 20 ex. Záhlinice, KM (Něč)
- 30.09.2004 - 22 ex. Dynín, CB (Řeh)
- 30.09.2004 - 40 ex. Horusice, TA (Řeh)
- 04.10.2004 - 12 ex. Záhlinice, KM (Něm, Kuž)
- 10.10.2004 - 137 ex. Lednice, Mlýnský ryb., BV (Chy)
- 14.10.2004 - 17 ex. Tovačov, PR (Goc, Abr)

Volavka stříbřitá - *Egretta garzetta*

- 02.05.2004 - 2 ex. Tovačov, PR (Goc, Abr)
- 29.08.2004 - 1 ex. Hodonínské ryb., HO (Něm, On)
- 30.10.2004 - 1 ex. Hodonínské ryb., HO (Řeh)

Volavka červená - *Ardea purpurea*

- 29.08.2004 - 1 ex. Tovačov, PR (Goc)

Volavka rusohlavá - *Bubulcus ibis* *

- 13.06.2004 - 2 ex. Záhlinice, KM (Šav)

Kvakoš noční - *Nycticorax nycticorax*

- 29.08.2004 - 14 imm.ex. Hodonínské ryb., HO (Něm, On)

Bukač velký - *Botaurus stellaris*

- 25.12.2003 - 1 ex. poplávkařiště cl. Opatovice, Dříteč, PU (Van)
- 28.11.2004 - 1 ex. Hradec Králové, HK (Van)

Bukáček malý - *Ixobrychus minutus*

- 16.05.2004 - 1 M Záhlinice, KM (Dor, Doh)
- 29.05.2004 - 2 ex. Záhlinice, KM (Dor, Doh)
- 06.06.2004 - 3 volající M ryb. Zrcadlo u Mlýnce, JC (Jel)
- 07.06.2004 - 1 pár tůně Poltruba a Hrad u Sedlčánek, PH (Jel)
- 14.06.2004 - 1 pár Ostrava - Heřmanice, OV OVIS 04/29
- 20.06.2004 - 2 M Žehuňský ryb., NB (Jel)
- 21.06.2004 - 1 ex. (hlas) Mutěnické ryb., HO (Dor, Doh)
- 27.06.2004 - 1 ex. Záhlinice, KM (Dor, Doh)
- 14.09.2004 - 1 juv. ex. Vrbské ryb., CB (Jaš, Kar)

Čáp bílý - *Ciconia ciconia*

- 15.02.2004 - 2 ex. Dačice, JH (Žam)
- 28. - 31. 10.2004 - 1 juv. ex. Břidličná, BR (Gla)

Labuť zpěvná - *Cygnus cygnus*

- 20.12.03 - 11 ex. Hulín, KM (Šál)
- 17.02.2004 - 4 ex. Tovačov, PR (Joh)
- 21.03.2004 - 2 ex. Záhlinice, KM (Šál)

Husa malá - *Anser erythropus* *

- 03.01. - 20.02.2004 - 1 juv. ex. Brno, Svratka u ZOO, BM (Dor, Doh) foto

Berneška velká - *Branta canadensis*

- 29.12.2004 - 2 ex. Lipno II., vyrovnávací nádrž, Vyšší Brod, CK (Pro)

Husice rezavá - *Tadorna ferruginea*

- 16.03.2004 - 1 F Dobříkov u Chocně - mokřina u Rzů, UO (Ver)

- 24.05.2004 - 1 F Milíčovské ryb., Praha, AA (Jel)
22.07.2004 - 2 cx. Nesyt, BV (Hul, Zám)
- Kachnička karolínská - *Aix sponsa***
02.11.2004 - 1 F Slavičín, ZL (Str) foto
- Kachnička mandarínská - *Aix galericulata***
31.01.2004 - 2 M, 1 F Ostrava - Třebovice, OV (Bou) foto
29.02.2004 - 1 M Kromčříž, KM (Šav)
- Hvůzdák euroasijský - *Anas penelope***
28.03.2004 - 50 ex. Česká skalice - Rozkoš, NA (Van)
- Lžičák pestrý - *Anas clypeata***
04.04.2004 - 40 ex. Záhlinice, KM (Šav)
31.10.2004 - 1100 ex. Nesyt, BV (Chy, Koš)
- Ostralka štíhlá - *Anas acuta***
21.03.2004 - 30 ex. Česká Skalice - Rozkoš, NA (Van)
- Čírka obecná - *Anas crecca***
31.10.2004 - 990 ex. Nesyt, BV (Chy, Koš)
- 920 ex. Hlohovecký ryb., BV (Chy, Koš)
- Hohol severní - *Bucephala clangula***
18.03.2004 - 3M, 1F Tovačov, PR (Goe)
18.12.2004 - 4 F Záhlinice, KM (Něm, Kuž)
- Polák velký - *Aythya ferina***
31.10.2004 - 2800 ex. Nesyt, BV (Chy, Koš)
- Polák malý - *Aythya nyroca***
13. - 17.09.2004 - 1 ex. Nadějské ryb., CHKO Třeboňsko, TA (Lur)
23.10.2004 - 1 M (poraněný) Jistebník, NJ (Dor, Doh)
- Polák tundrový - *Aythya marila***
30.10.2004 - 1 F Záhlinice, KM (Dor, Doh)
19.12.2004 - 1 F Tovačov, PR (Goc, Abr, Foj)
- Turpan hnědý - *Melanitta fusca***
12.- 19.12.2004 - 3 cx. Tovačov, PR (Goc, Abr, Foj)
- Zrzohlávka rudozobá - *Netta rufina***
20.03.2004 - 700 ex. VDNM I., Velká laguna, BV (Dor, Doh)
- Morčák velký - *Mergus merganser***
21.03.2004 - 40 cx. Česká Skalice - Rozkoš, NA (Van)
19.12.2004 - 40 ex. Troubky, PR (Goe, Abr, Foj)
- 30.12.2004 - 02.01.2005 - 12 M, 10 F Záhlinice, KM (Něm, On, Kuž)
09.01.2005 - 26 cx. Záhlinice, KM (Něm)
- Morčák prostřední - *Mergus serrator***
15.02.2004 - 1 F Žehuňský ryb., NB (Jel)
25.04.2004 - 1 F Jistebník, NJ (Dor, Doh)
02.05.2004 - 1M, 6F Tovačov, PR (Goc, Abr)
12.10.2004 - 1 F Horní ryb., Svitavy, SY (Vrn)
12.12.2004 - 1 ex. Tovačov, PR (Goe, Abr, Dou)
- Morčák bílý - *Mergus albellus***
04.12.2004 - 1F. Tovačov, PR (Goc, Abr)
- Orel mořský - *Haliaeetus albicilla***
22.02.2004 - 7 ex. ryb. Vrkoč, BV (Dor, Doh)
20.03.2004 - 3 ex. Mušov, BV (Goc, Abr, Voj)
02.10.2004 - 1 juv. ex. Tovačov, PR (Goe, Zám, Abr)
21.10.2004 - 15 imm. ex. ryb. Rožmberk, Třeboň, JH (Hul, Hol)
24.10.- 28.11.2004 - 1 až 2 ex. Tovačov, PR (Goe, Luč, Dor, Doh, Zám, Foj, Abr)
27.11.2004 - 09.01.2005 - 1 ad. ex. Záhlinice, KM (Něm, Kuž)
28.12.2004 - 1 imm. ex. Záhlinice, KM (Něm)
- Sokol stěhovavý - *Falco peregrinus***
12.02. - 03.03.2004 1 pár Přerov, PR (Goe)
11.09.2004 - 1 M Tovačov, PR (Goe)
29.10.2004 - 1 F Tovačov, PR (Goe)
02.01.2005 - 1 cx. Záhlinice, KM (Něm, Kuž)
- Ostříž lesní - *Falco subbuteo***
01.08.2004 - 1 ex. Otrokovice, ZL (Něm, On)
29.09.2004 - 1 ex. Záhlinice, KM (Šav)
- Dřemlík tundrový - *Falco columbarius***
15.10.2004 - 1 ex. Šilheřovice, OP (Bou)
24.10.2004 - 1 ex. Tovačov, PR (Goe, Luč)
- Orlovec říční - *Pandion haliaetus***
21.03.2004 - 1 cx. Záhlinice, KM (Šál)
03.04.2004 - 1 cx. Tovačov, PR (Goc, Pol, Voj + exkurze MOS)
10.04.2004 - 2 ex. Tovačov, PR (Goc)
10.04.2004 - 1 cx. Jaroslavické ryb., ZN (Dor, Doh)
15.05.2004 - 1 cx. Tovačov, PR (Goc, Zám + exkurze MOS)
21.08.2004 - 1 cx. Tovačov, PR (Dor, Doh)
27.08.2004 - 3 ex. Česká Skalice - Rozkoš, NA (Van)
04.09.2004 - 2 cx. Tovačov, PR (Goe + exkurze MOS)

- Včelojed lesní - *Pernis apivorus***
 04.07.2004 - 1 ex. Vápenice, PV (Goc, Pol, Fojj)
 20.08.2004 - 30.08.2004 - 2 juv.+ 1-2 ad.
 Lipník nad Bečvou, PR (Abr, Goc)
- Káně bělochostá - *Buteo rufinus* ***
 10.10.2004 - 1 ex. PR Šibeničnick u Mikulova, BV (Dor, Doh)
 18.12.2004 - 1 ex. Dřínov, ME (Pro)
- Moták pilich - *Circus cyaneus***
 16.06.2004 - 2 ex. Stonařov, JI (Liš)
 18.12.2004 - 1 M Záhlinice, KM (Něm, Kuž)
- Moták lužní - *Circus pygargus***
 16.06.2004 - 3 ex. Stonařov, JI (Liš)
 05.07.2004 - 1 M Praha - Kralovice, AA (Sych)
 08.07.2004 - 2 hnízda po 3 pull, 1 se 2 pull., 1 se 2 vejci okr. Opava, OP (Bou)
- Moták stepní - *Circus macrourus* ***
 07. a 10.09.2004 - 1 ad. M Hulín, KM (Šav)
- Luňák hnědý - *Milvus migrans***
 16.05.2004 - 1 ex. Záhlinice, KM (Dor, Doh)
 18.05.2004 - 1 pár Mutěnické ryb., HO (Dor, Doh)
 28.06.2004 - 2 ex. Tovačov, PR (Bou)
 01.08.2004 - 1 ex. Záhlinice, KM (Něm, On)
- Luňák červený - *Milvus milvus***
 13.03.2004 - 1 ex. Lednice, BV (Dor, Doh)
 22.03.2004 - 2 ex. Bohdanečský ryb., PU (Hul)
 20.07.2004 - 8 ex. Soutok, BV (Dob, Zám)
 02. - 06.12.2004 - 1 juv. ex. Úžice, ME (Pro)
- Křepelka obecná - *Coturnix coturnix***
 28.10.2004 - 1 ex. Přepěře, MB (Pro)
 02.12.2004 - 1 ex. Kralupy n. Vlt., ME (Pro)
- Tetřev hlušeč - *Tetrao urogallus***
 18.09. a 02.10.2004 - 1 F Třinec, masív Javorového, FM (Mad)
- Jeřáb popelavý - *Grus grus***
 22.03.2004 - 3 ex. Bohdanečský ryb., PU (Hul)
 28.03.2004 - 6 ex. Česká Skalice - Rozkoš, NA (Van)
 17.04.2004 - 5 ex. Kopiclinsko (Zám, Hul, Pot)
 03.11.2004 - 10 ex. letí na SV Praha - Pankrác, AA (Hul, Hol)
- Chřástal vodní - *Rallus aquaticus***
 25.10.2004 - min. 10 ad. ex. Dolní ryb., Svitavy, SY (Maj)
- Chřástal kropenatý - *Porzana porzana***
 22.07.2004 - 1 juv. ex. Tovačov, PR (Dou, Goc)
 18.09.2004 - 1 ex. Tovačov, PR (Goc)
 26.10.2004 - 1 ad. ex. Dolní ryb., Svitavy, SY (Maj)
- Chřástal malý - *Porzana parva***
 26.10.2004 - 1 juv. ex. Dolní ryb., Svitavy, SY (Maj)
- Čejka chocholatá - *Vanellus vanellus***
 18.12.2004 - 1 ex. Záhlinice, KM (Něm, Kuž)
 02.01.2005 - 1 ex. Záhlinice, KM (Něm, Kuž)
- Kulík bledý - *Squatarola squatarola***
 27.08.2004 - 1 ad.(svat. šat) Česká Skalice - Rozkoš, NA (Van)
 10.10.2004 - 3 ex. Tovačov, PR (Goc, Abr, Kou)
 10.10.2004 - 6 ex. Lednice, Mlýnský ryb., BV (Dor, Doh)
 14.10.2004 - 3 ex. Tovačov, PR (Goc, Abr)
 24.10.2004 - 4 ex. Tovačov, PR (Goc, Luč)
 29.10.2004 - 2 ex. Tovačov, PR (Goc)
- Kulík zlatý - *Pluvialis apricaria***
 28.10.2004 - 16 ex. Tovačov, PR (Dor, Doh)
 29.10.2004 - 12 ex. Tovačov, PR (Goc)
- Kulík písečný - *Charadrius hiaticula***
 21.03.2004 - 1 ex. Česká Skalice - Rozkoš, NA (Van)
 12.08.2004 - 1 ex. Kojetín, PR (Goc, Pol)
 27.08.2004 - 20 ex. Česká Skalice - Rozkoš, NA (Van)
 17.10.2004 - 5 ex. Tovačov, PR (Dor, Doh)
 24.10.2004 - 2 ex. Tovačov, PR (Goc, Luč)
- Sluka lesní - *Scolopax rusticola***
 17.03.2004 - 2 ex. Dyje pod Lednicí, BV (Scd)
- Bekasina otavní - *Gallinago gallinago***
 02.08.2004 - 32 ex. Grygov, OL (Goc)
 25.12.2003 - 1 ex. popílkoviště el. Opatovice, Dříteč, PU (Van)
- Slučka malá - *Lymnocyptes minimus***
 10.10.2004 - 1 ex. ryb. Baroch, Hrobice, PU (Hol)
 24. a 26.10.2004 - 1 ex. Dolní ryb., Svitavy, SY (Maj)
- Vodouš šedý - *Tringa nebularia***
 12.04.2004 - 16 ex. Tovačov, PR (Goc, Dou)
 12.08.2004 - 12 ex. Kojetín, PR (Goc, Pol)

- Vodouš tmavý** - *Tringa erythropus*
02.05.2004 - 12 ex. Tovačov, PR (Goc, Abr, Dou)
31.10.2004 - 37 ex. Hlohovecký ryb., BV (Chy, Koš)
- Vodouš bahenní** - *Tringa glareola*
02.08.2004 - 70 ex. Grygov, OL (Goc)
12.08.2004 - 60 ex. Kojetín, PR (Goc, Pol)
24.10.2004 - 2 ex. Záhlinice, KM (Něč)
- Vodouš rudonohý** - *Tringa totanus*
29.03. - 02.04.2004 - 17 ex. Ostrava- Heřmanice, OV (Bou)
04.04.2004 - 18 ex. Ostrava - Heřmanice, OV (Bou)
06.06.2004 - 16 ex. Záhlinice, KM (Něm)
- Koliha velká** - *Numenius arquata*
21.08.2004 - 6 ex. Tovačov, PR (Dor, Doh)
14.09.2004 - 1 ex. Vrbenské ryb., CB (Kar)
10.10.2004 - 5 ex. Lednice, Mlýnský ryb., BV (Chy)
26.10.2004 - 1 ex. Nesyt, BV (Dor, Doh)
04.12.2004 - 1 ex. Tovačov, PR (Kač)
- Břehouš černoocasý** - *Limosa limosa*
21.03.2004 - 1 ex. Česká Skalice - Rozkoš, NA (Van)
- Tenkozobec opačný** - *Recurvirostra avosetta*
09.04.2004 - 1 ex. Tovačov, PR (Zám, Abr)
25.04.2004 - 2 ex. Jistebník, NJ (Dor, Doh)
- Jespák obecný** - *Calidris alpina*
14.10.2004 - 33 ex. Tovačov, PR (Goc, Abr)
- Jespáček ploskozobý** - *Limicola falcinellus* *
20.5.2005 - 3 ex. Jaroslavice - Horní rybník, ZN (Bar)
- Jespák malý** - *Calidris minuta*
27.08.2004 - 10 ex. Česká Skalice - Rozkoš, NA (Van)
- Jespák písečný** - *Calidris alba*
04.10.2004 - 1 ex. Záhlinice, KM (Něm, Kuž)
03.11.2004 - 1 ex. Tovačov, PR (Zám)
- Racek žltonohý** - *Larus fuscus*
12.04.2004 - 6 ad. ex. Česká Skalice - Rozkoš, NA (Van)
- Racek bělohavý/stříbřitý** - *Larus cachinnans/argentatus*
10.10.2004 - min. 350 ex. Lednice, Mlýnský ryb., BV (Chy)
- Racek bělohavý** - *Larus cachinnans*
31.10.2004 - 670 ex. Hlohovecký ryb., BV (Chy, Koš)
- Racek černohlavý** - *Larus melanocephalus*
08.05.2004 - 1 ex. Záhlinice, KM (Dor, Doh)
- Racek bouřní** - *Larus canus*
17.07.2004 - 1 ex. Prusy, PR (Šaf)
- Rybák černý** - *Chlidonias niger*
02.05.2004 - 30 ex. Tovačov, PR (Goc, Abr)
26.06.2004 - 1 ex. Tovačov, PR (Goc)
10.10.2004 - 1 ex. Lednice, Mlýnský ryb., BV (Dor, Doh)
- Rybák bělokřídlý** - *Chlidonias leucopterus*
02.05.2004 - 1 ex. Tovačov, PR (Goc, Abr)
15.05.2004 - 1 ex. Tovačov, PR (Dor, Doh)
- Rybák malý** - *Sterna albifrons* *
01.08.2004 - 1 ex. Záhlinice, KM (Něm, On)
- Rybák velkozobý** - *Sterna caspia*
12.04.2004 - 2 ex. Česká Skalice - Rozkoš, NA (Van)
16.05.2004 - 1 ad. ex. Svitavy - Horní ryb., SY (Maj)
18.05.2004 - 12 ex. Žehuňský ryb., NB (Jel)
- Krutihlav obecný** - *Jynx torquilla*
20.03.2004 - 1 ex. (hlas) ryb. Vrkoč, BV (Dor, Doh)
- Strakapoud bělohřbetý** - *Dendrocopos leucotos*
28. - 31.10.2004 - 1 ex. Mohelnice, SU (Gla)
- Datlík tříprstý** - *Picoides tridactylus*
07.04.2004 - 1 pár Zlín, ZL (Děd)
01.10.2004 - 1 F Újezd u Val. Klobouk, VS (Str)
11.12.2004 - 1 F Újezd u Val. Klobouk, VS (Str)
- Lelek lesní** - *Caprimulgus europaeus*
06.06.2004 - 1 ex. nad silnicí Nčas - Perná, JC (Jel)
- Kalous pustovka** - *Asio flammeus*
25.09.2004 - 1 ex. Skalsko, MB (Pro)
02.12.2004 - 8 ex. Úžice, ME (Pro)
- Puštík bělavý** - *Strix uralensis*
12.12.2004 - 1 ex. Újezd u Val. Klobouk, VS (Str)
- Rorýs obecný** - *Apus apus*
15.04.2004 - 10 ex. Brno - Poříčí, BM (Dor, Doh)
29.09.2004 - 1 ex. Záhlinice, KM (Šav)

Rorýs velký - *Apus melba* *
18.05.2004 - 1 ex. Žehuňský ryb., NB (Jel)

Dudek chocholatý - *Upupa epops*
20.03.2004 - 1 ex. Doubravické ryb., SU (Vej)
03.04.2004 - 1 ex. Tovačov, PR (Goc, Pol, Voj +
exkurze MOS)

Vilha pestrá - *Merops apiaster*
22.05.2004 - 3 ex. Žcravice, PR (Goc, Pol, Foj)
červenec 2004 - 2 ex. na hnízdišti, Přerovsko,
PR (Šaf)
29.08.2004 - 35 ex. Hodonínské ryb., HO
(Něm, On)

Skřivan lesní - *Lullula arborea*
06.07.2004 - 6 ex. Osypané břehy u ř. Moravy
(Dor, Doh)

Konipas bílý - *Motacilla alba*
11.01.2004 - 1 ex. Přerov, PR (Pol)

Rákosník tamaryškový - *Acrocephalus melano-*
pogon *
04.05.2004 - 1 F chycena Žehuňský ryb., NB
(Jel)

Strnad luční - *Emberiza calandra*
04.07.2004 - 4 ex. Vápenice, PV (Goc, Pol,
Foj)

Sýkořice vousatá - *Panurus biarmicus*
14.06.2004 - 6 vyvedených juv. Ostrava - Heř-
manice, OV (OVIS 04/29)

Moudřiláček lužní - *Remiz pendulinus*
31.07.2004 - 45 ex. Tovačov, PR (Goc)

Hýl rudý - *Carpodacus erythrinus*
14.06.2004 - 8 zp. M Ostrava - Heřmanice, OV
OVIS 04/29

Sněhule severní - *Plectrophenax nivalis*
11. 01.2004 - asi 25 ex. Horka n. Mor., OL
(Vej)
07.02.2004 - 3 ex. Slzské Pavlovice, BR foto
(Bou, Šaj)
08.02.2004 - 4 ex. Staré Heřminovy, BR (Bou,
Šaj)
15.02.2004 - 43 ex. Žehuňský ryb., NB (Jel)
21.02.2004 - 39 ex. Česká Skalice - Rozkoš,
NA (Van)

Konopka žlutozobá - *Carduelis flavirostris*
11.12.2003 - 100 až 110 ex. Chomoutov, OL
(Ber, Pav)
28.11.2004 - 1 ex. Tovačov, PR (Luč, Abr)

Rehek domácí - *Phoenicurus ochruros*
11.01.2004 - 1 F Přerov, PR (Pol)
04.01.2005 - 1 F Otrokovice, ZL (Něm)

Bělořit šedý - *Oenanthe oenanthe*
01.05.2004 - 4 ex. PR Šibeníčník u Mikulova,
BV (Dor, Doh)
06.07.2004 - 4 ex. Osypané břehy u ř. Moravy
(Dor, Doh)
25.09.2004 - 2 ex. Skalsko, MB (Pro)

Pěnice černohlavá - *Sylvia atricapilla*
30.12.2003 - 1 M Praha - Stromovka, AA (Sch)
28.02.2004 - 1 F Lednice, BV (Dor, Doh)

Slavík modráček středoevropský - *Luscinia*
svecica cyanacula
10.04.2004 - 1 zpív. M Jaroslavičké ryb., ZN
(Dor, Doh)
06.06.2004 - 3 zp. M, 2 F ryb. Zrcadlo u
Mlýnce, JC (Jel)
21.06.2004 - 2 M, 1 juv. Žehuňský ryb., NB (Jel)

Pozorování druhů označených * posuzuje Fauni-
stická komise ČSO. Autor této rubriky do uzavěrky
nezná výsledek posouzení těchto pozorování, údaje
je proto třeba brát jako informativní!

Pozorovatelé:

Abr	Z . Abrahámek
Bar	J. Bartoniček
Ber	V. Beran
Bou	D. Boucný
Děd	Dědičáková
Dob	R. Dobřichovský
Doh	H. Doležalová
Dor	R. Doležal
Foj	M. Fojtík
Gla	M. Glacner
Goc	A. Gocbel
Hol	A. Holub
Hul	P. Hůlka
Chy	J. Chytil
Jaš	P. Jaška
Jel	M. Jelínek
Joh	V. John
Kač	J. Kačírková
Kar	J. Karásek
Kin	M. Kincl
Koš	L. Košťálová
Kou	T. Koutný
Kuž	O. Kužilek
Liš	V. Liška

Luč	D. Lučan	Sch	J. Schovánek
Lur	R. Lučan	Str	R. Strnad
Mad	L. Madzia	Sych	O. Sychra
Maj	J. Mach	Šaf	J. Šafránek
Mik	V. Mikulec	Šaj	P. Šaj
Něč	Z. Němeček	Šál	P. Šálek
Něm	J. Němčík	Šav	V. Šafařík
On	P. Ondra	Van	J. Vaněk
Pav	V. Pavel	Vcr	Z. Vermouzek
Pol	J. Polčák	Vin	M. Vinkler
Pot	R. Policht	Voj	P. Vojtěchovský
Pro	J. Procházka	Vrn	J. Vrána
Řeh	J. Řehounek	Zám	J. Zámečník
Sed	M. Sedliský	Žam	A. Žampach

Zpracoval: Ing. Jiří Šírek

Pozorování jespáčka ploskozobého

20. 5. 2005, 17:15; vypuštěná nádrž u Horního rybníka v Jaroslavicích

- světelné podmínky a viditelnost výborné
- ptáci pozorováni ze vzdálenosti 20-30 m

řád: bahňáci

čeled' + rod: slukoviti + jespák/jespáček

- velikost většího vrabce (hýla/dlaska)
- zavalité tělo
- nohy vzhledem k velikosti těla spíše krátké
- středně dlouhý zobák, mírně zahnutý

druh: jespáček ploskozobý

- zobák od poloviny mírně zahnutý, černý
- nohy tmavé
- zbarvení: – souhrnně kontrastní, strakatý
- spodina (spodní krovky ocasní, břicho, spodní část hrudi) bílá, svrchu převážně tmavý
- jakákoli absence souvislejších ploch béžové, hnědé, černé, rezavé a jiné barvy
- křídla se šupinatým vzorem, černé krovky s bílými lemy
- oblast krku a hrudi s tmavými tečkami v řadách
- kresba hlavy kontrastní, od čela k týlu 3 silné černé pruhy (kontrastující s nadočnicí proužky)
- nepozorované části – ocas, hřbet (splýval s křídly tmavý), duhovka, kostřec, spodní strana křídel

chování: – tři zcela identičtí ptáci

- sběr potravy z obnaženého bahna blízko břehu, pozvolné přesuny pouze po zemi
- stranou od ostatních ptáků (na druhé straně nádrže než většina jiných bahňáků)

poznámky: – rušivé elementy (traktor v dálce, moje přítomnost) neměli na chování pražádný vliv

- druh určen ihned

literatura přímo v terénu: L. Svenson, P. J. Grant: Collins Bird Guide (britské vydání z r. 2001)

Jan Bartoníček

Jespáček ploskozobý patří k druhům, jejichž případný výskyt v České republice je posuzován Faunistickou komisí České společnosti ornitologické. Proto jí byl dán tento příspěvek k dispozici. Do doby oficiálního rozhodnutí a akceptování nebo odmítnutí tohoto pozorování je potřeba údaje v článku považovat pouze za informativní.

OBSAH

ÚVODEM

Úvodní slovo – Ing. Adolf Goebel, Ph.D.	1
---	---

SPOLKOVÉ ZPRÁVY

Pod křídly České společnosti ornitologické – Mgr. Petr Rejzek	3
Záznam z jednání Výroční členské schůze MOS - středomoravské pobočky ČSO – František Ant. Cigánek, Ing. Adolf Goebel, Ph.D.	3
Platné znění nových stanov MOSu – Ing. Adolf Goebel, Ph.D.	9
Moravský ornitologický spolek na webu nově! – Ing. Adolf Goebel, Ph.D.	13
Z exkurze MOS – středomoravské pobočky ČSO – Ing. Adolf Goebel, Ph.D.	14
Moravský ornitologický spolek – středomoravská pobočka ČSO zve všechny milovníky ptactva a přírody na své podzimní a zimní akce v roce 2005 – Ing. Adolf Goebel, Ph.D.	15

ODBORNÉ A POPULÁRNÍ

Kořeny moravské ornitologie v Přerově – † RNDr. František Hanák	16
Několik poznámek o chování lejska bělokrkého (<i>Ficedula albicollis</i>) – Miroslav Král	20
Přílety lejska černohlavého (<i>Ficedula hypoleuca</i>) na hnízdiště – Miroslav Král, † Harald Nevland	22
Bavíme se u krmítka – † RNDr. František Hanák	23

KRÁTKÁ SDĚLENÍ A ZAJÍMAVOSTI

Výskyt albinotického kormorána velkého (<i>Phalacrocorax carbo</i>) na Rožnovské Bečvě – Jaroslav Koleček	26
Jeřábí tanec havranů – arch. Sávo Novák	26
Hnízdění čápa bílého (<i>Ciconia ciconia</i>) v okrese Přerov v roce 2004 – Ing. Jiří Šírek	28
Břehule říční hnízdí i v popílkovišti – Jiří Šafránek	29
Tovačovské rybníky se opět zapisují do dějin ornitologie – Ing. Adolf Goebel, Ph.D.	30
Kachnám se Týršův most v Přerově líbí – Ing. Adolf Goebel, Ph.D.	31
Úspěšné osvobození nedobrovolného vězně – Ing. Adolf Goebel, Ph.D.	32
Překvapivý výskyt vzácné labutě – Ing. Adolf Goebel, Ph.D.	32
Nečekaný ptačí host v centru Přerova – Ing. Adolf Goebel, Ph.D.	33
Zateplení budov ničí strakapoudi – Jiří Šafránek	34
Rehci – dva úplní albíni – Jiří Šafránek	35

ZE ZAHRANIČNÍCH PERIODIK

Excerpce (15) – Michal Vinkler	36
--------------------------------	----

OSOBNÍ ZPRÁVY

Poslední zvonění „ALBATROSA“ před abdikací z funkce jednatele prezidia Moravského ornitologického spolku – *František Ant. Cigánek* 37

CIZOKRAJNÍ PTÁCI

Trogoni a kvesalové – zajímavý řád ptáků z oblastí mezi obratníky – *RNDr. František Hanák* 38

ORNITOLOGICKÁ POZOROVÁNÍ

Ornitologická pozorování – *Ing. Jiří Šírek* 45

Ptáci kolem nás 4/2004 (Moravský ornitolog 1992–1995)

čtvrtletník pro ornitology, ochránce přírody a milovníky ptactva • vydává Moravský ornitologický spolek • adresa redakce: MOS, P. O. Box 65, Čapky Dražovského 3, 751 51 Přerov 1, tel/fax 581 203 150, e-mail: info@mos-cso.cz, http://www.mos-cso.cz • šéfredaktor † RNDr. František Hanák, zástupce šéfredaktora Michal Vinkler redakční rada: František Cigánek, Ing. Adolf Goebel, Ph.D., Václav Plšek, Jiří Polčák, Ing. Jiří Šírek, Jaroslav Zámečník • Nevyžádané rukopisy, foto a kresby se nevracejí. Uveřejněné články nemusejí vyjadřovat názor redakce. Za obsah a pravdivost údajů odpovídá autor příspěvku. Vydavatel si vyhrazuje právo publikované materiály zveřejnit také na Internetu a CD-rom • mezinárodní indexové číslo - 47531 • registrační číslo - PR 19 • ISSN 1212 - 3374 • náklad 1300 výtisků • neprodejně - zdarma pro členy a přátele MOS • říjen 2005

